

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

ВУЧЭБНАЯ ПРАГРАМА

ДЛЯ КЛАСАЎ 3 Вывучэннем мовы нацыянальнай меншасці
І КЛАСАЎ 3 навучаннем на мове нацыянальнай меншасці
ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі
(вучэбны прадмет «Літаратура нацыянальнай меншасці»)

ПОЛЬСКАЯ ЛІТАРАТУРА I—XI класы

*Зацверджана
Міністэрствам адукацыі
Рэспублікі Беларусь*

МІНСК
НАЦЫЯНАЛЬНЫ ІНСТЫТУТ АДУКАЦЫІ
2012

УДК 373.3/.5.016:821.162.1
ББК 74.268./3(4Пол)
В90

ISBN 978-985-465-732-5

© Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь, 2012
© НМУ «Нацыянальны інстытут
адукацыі», 2012

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Польская літаратура ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі Рэспублікі Беларусь вывучаецца ў якасці вучэбнага прадмета «Родная мова і літаратура нацыянальнай меншасці». Вучэбная праграма «Польская літаратура» прызначана для I—XI класаў з вывучэннем мовы нацыянальнай меншасці (I—II класы — 34 гадзіны, III—XI класы — 35 гадзін на год) і для I—XI класаў з навучаннем на мове нацыянальнай меншасці (I—II класы — 68 гадзін, III—VI класы — 70 гадзін, VII—XI класы — 35 гадзін на год).

Польская літаратура з’яўляецца адным з найбольш важных элементаў культуры польскага народа, а таксама арганічнай часткай сусветнай культуры. Літаратура інфармуе аб краіне, людзях, матэрыяльнай і духоўнай культуры, гаспадарчым жыцці, нормах і звычаях, мінулым і сучасным, гістарычных падзеях народа, яго светапоглядзе, ідэалогіі, рэлігіі, веры, спадзяваннях і імкненнях.

Адукацыйнымі мэтамі вывучэння польскай літаратуры з’яўляюцца:

- фарміраванне ўмення маўлення, слухання, чытання і пісання ў дыферэнцыяльных камунікатыўных сітуацыях, прыватных і грамадскіх;
- абуджэнне матывацыі да чытання і паступовае развіццё ўмення ўспрымаць мастацкія творы і іншыя культуралагічныя тэксты, у тым ліку аўдыявізуальныя, і праз іх — набліжэнне да разумення паняццяў «чалавек» і «свет»;
- увядзенне вучня ў традыцыі нацыянальнай, а таксама еўрапейскай і сусветнай культур;
- выпрацоўка такога падыходу да прадмета, калі літаратура становіцца ўнутранай патрэбнасцю вучня і яго асабістым здабыткам.

Літаратура выконвае істотную выхаваўчую ролю: уздзейнічае на вучня, выпрацоўваючы ў яго высокія маральныя якасці, паказвае ўзоры і мадэлі паводзін, заахвочвае да таго, каб браць прыклад са станоўчых герояў, выкрываць і крытыкаваць адмоўных.

Асноўныя **задачы** выкладання польскай літаратуры наступныя:

- абуджэнне эстэтычнага ўспрымання вучня праз мастацкае слова;
- матываванасць вывучэння літаратуры і разнастайных культуралагічных тэкстаў (у тым ліку звязаных з рэгіянальнай культурай), якія спрыяюць узбагачэнню ведаў вучняў аб чалавеку, жыцці і свеце з пункту погляду сучаснасці ў адносінах да мінулага;
- стымуляванне творчых адносін і актывізацыя мыслення вучня ў працэсе набывання ведаў і фарміравання навыкаў і ўменняў.

У працэсе вывучэння літаратуры неабходным бачыцца прыцягненне асаблівай увагі да прыкладаў беларуска-польскага літаратурнага ўзаемадзеяння, якое праглядаецца ў старажытных помніках гістарыяграфіі, мастацкай творчасці, дзейнасці людзей культуры, якія нарадзіліся ў Беларусі ці літаратурная дзейнасць якіх была звязана з Беларуссю (А. Міцкевіч, Ю. Крашэўскі, Г. Сянкевіч, Э. Ажэшка і інш.). Вучань павінен мець уяўленне аб такой унікальнай з’яве, як творчасць пісьменнікаў, якія належаць адначасова да культуры абодвух народаў (М. Гусоўскі, Я. Баршчэўскі, Т. Ленартовіч і інш.).

Польская літаратура ў праграме прадстаўлена на прыкладзе лепшых мастацкіх твораў разам з творамі народнай творчасці. Вучань павінен усвядоміць, што ля вытокаў развіцця культуры знаходзіцца вялікае багацце спадчыны вуснай народнай творчасці, якая адзначаецца разнастайнасцю тэм, жанраў, сродкаў мастацкага выяўлення.

Змест навучання павінен быць накіраваны на інтэлектуальнае і эстэтычнае развіццё вучня на падставе тых ведаў па літаратуры, якія ён атрымае ва ўстанове адукацыі:

- 1) паняцці: аўтар і чытач, спосабы распазнавання мэт выказвання, асабліваасці апавядання, апісання, дыялогу, маналогу і інш.;
- 2) паняцці: мастацкі вымысел, мастацкая рэчаіснасць, апавядальнік, апавяданне, метафара, рытм, рыфма;
- 3) вызначэнне адрозненняў паміж паняццямі: літаратурная і дыялектная мова, гутарковы стыль маўлення;

4) тэрміналогія: літаратурны герой, сюжэт, дзеянне, аўтар, разказчык, эпітэт, гукаперайманне, страфа, рэфрэн, літаратурныя роды (эпіка, лірыка, драма), жанры (казка, паданне, міф, апавяданне, раман, навела, эсэ);

5) паняцці: галоўная думка (ідэя), сімвалічны і метафарычны сэнс твора, рэалізм, мадэрнізм, фантастыка, гратэск, апавяданне (ад імя першай і трэцяй асобы), сімвал, алегорыя, іронія, апастрофа, антытэза, кантраст;

6) паняцці, якія маюць адносіны да гістарычнага развіцця літаратуры; праблема перыядызацыі;

7) тэрміны, якія звязаны з іканічнымі паведаннямі, радыё, тэлебачаннем, кіно, тэатрам, прэсай.

Мэты, задачы і змест навучання рэалізуюцца пры дапамозе метадаў і спосабаў працы згодна з эстэтычнай адметнасцю літаратуры і магчымасцямі мастацкага ўспрымання вучняў з улікам іх узроставых асаблівасцей.

Праграма ахоплівае поўны цыкл навучання літаратуры ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі. Згодна з узростам вучня, метадамі і метадыкай выкладання прадмета дадзеная праграма складаецца з трох частак: «Чытанне» для I—IV класаў; «Польская літаратура» для V—VIII класаў; «Гісторыя польскай літаратуры» для IX—XI класаў.

У пачатковых класах вучні толькі пачынаюць вучыцца чытаць, пісаць, разважаць аб навакольным свеце, разумець катэгорыі добра і зла; вучыць на памяць і пераказваць змест твораў дзіцячай літаратуры ў адпаведнасці з праграмай. Апрача гэтага, настаўнік можа прапанаваць вучням дадатковую мастацкую літаратуру, творы якой ён выбірае згодна з тэмамі, прадстаўленымі ў праграме, і метадыкай навучання мове і літаратуры ў кожным класе. Рэкамендацыйны спіс твораў для завучвання на памяць у II—IV класах прадстаўлены ў дадатку 1.

Задачами навучання польскай літаратуры ў V—VIII класах з'яўляюцца:

- знаёмства вучняў з лепшымі творамі польскіх пісьменнікаў;
- фарміраванне пачуцця роднасці беларускай і польскай культур праз зварот да іх агульнай спадчыны, што павінна спрыяць духоўнаму абагачэнню вучняў;

- матывацця цікавасці да літаратуры, паступовае развіццё схільнасці да чытання і іншых культурных патрэб;
- выхаванне гуманістычнай уражлівасці вучня, яго прыхільнасцей і эстэтычнага густу;
- набліжэнне вучняў да агульных ведаў пра чалавека, яго рэакцыі, перажыванні, сістэму каштоўнасцей праз знаёмства з літаратурнымі творамі;
- азнаямленне з літаратурнымі паняццямі, што з'яўляецца неабходным для ўспрыняцця мастацкіх твораў;
- выпрацоўка ўменняў чытаць і разумець змест твора;
- развіццё навыкаў карыстання вусным маўленнем як камунікацыйным сродкам і спосабамі выражэння думак і пачуццяў як у вусным маўленні, так і на пісьме.

У V—VIII класах вучні чытаюць і аналізуюць творы мастацкай літаратуры, якія дапамагаюць рэалізаваць выхаваўчыя і эстэтычныя мэты. Спецыфікай выкладання польскай літаратуры абумоўлена тое, што асабліва ўвага звяртаецца на беларускую і польскую народную творчасць, славетых людзей у гісторыі абодвух народаў, характэрныя прыроды, звычаі, абрады, традыцыі і культурныя каштоўнасці беларусаў і палякаў. Падбор твораў зроблены такім чынам, каб вучні знаёміліся з найбольш значнымі творамі народнай творчасці і мастацкай літаратуры разам з элементарнымі звесткамі па тэорыі, прычыпамі развіцця літаратуры і тэрміналогіяй.

Праграма для вучняў V—VIII класаў прадугледжвае акрамя абавязковых заняткаў самастойную працу і пазакласнае чытанне. Для кожнага класа прапануецца спіс дадатковай літаратуры для чытання, якая служыць паглыбленню і пашырэнню ў вучняў літаратурна-знаўчых ведаў, а таксама выпрацоўцы ўмення самастойнага аналізу твораў і замацаванню ведаў па тэорыі і гісторыі літаратуры.

У IX—XI класах навучанне польскай літаратуры ахоплівае найбольш старажытныя перыяды гісторыі польскай літаратуры: Сярэднявечча, Адраджэнне (Рэнесанс), Барока, Асветніцтва, Рамантызм, Пазітывізм, Маладая Польшча, Міжваеннае дваццацігоддзе, перыяд ад другой сусветнай вайны да пачатку XXI стагоддзя (сучаснасці).

Польская літаратура ў IX—XI класах выкладаецца ў храналагічна-гістарычнай паслядоўнасці са зваротам да метадалогіі і тэорыі літаратуры, гісторыі развіцця чалавецтва і сусветнай культуры.

У адпаведнасці са спецыфікай узроставых асаблівасцей вучняў істотнае значэнне набываюць пазакласнае чытанне, разнастайныя творчыя працы (рэфераты, даклады, пераказы твораў мастацкай літаратуры і літаратуразнаўчых навуковых крыніц) у вуснай і пісьмовай формах.

У IX—XI класах настаўнікі ўводзяць вучняў у свет навуковых ведаў, дапамагаюць сфарміраваць адпаведныя літаратурныя схільнасці і прывучаюць працаваць самастойна.

Урокі польскай літаратуры варта спалучаць з факультатыўнымі заняткамі, пазакласнай дзейнасцю, працай літаратурных гурткоў, наведваннем літаратурных музеяў, мясцін, якія звязаны з жыццём і творчасцю вядомых постацей польскай і беларускай культур, праглядам кінафільмаў, тэатральных спектакляў і інш. Пералік аўдыявізуальных матэрыялаў змешчаны ў дадатку 2.

ЧЫТАННЕ

Асаблівасці навучання чытанню ў пачатковых класах

Праграма па навучанні чытанню ў I—IV класах з’яўляецца прынцыпова важным фрагментам праграмы па польскай літаратуры ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі. На ўзроўні пачатковай адукацыі ствараецца фундамент для далейшага паланістычнага навучання. Значную ролю ў комплекснай рэалізацыі праграмы навучання адыгрываюць міжпрадметныя сувязі і кампаратывісцкая карэляцыя паміж блізкароднымі вывучаемымі мовамі. У свядомасці вучня пачатковых класаў выпрацоўваецца і складаецца цэласная структура ведаў і ўменняў, якія набываюцца паступова з асобных элементаў у розных відах дзейнасці. Неабходным з’яўляецца фарміраванне ў вучняў творчай, актыўнай пазіцыі, крэатыўнасці мыслення і пазітыўных адносін да вучобы. Установа адукацыі стварае агульныя ўмовы для паспяховай вучнёўскай дзейнасці, якую ў той жа час сістэматычна накіроўвае і карэктіруе.

Рэалізацыя праграмы пачатковага навучання патрабуе асабліва стараннага падбору метадаў і форм працы, адпаведных дыдактычных сродкаў, якія дзейсна ўплываюць на розныя сферы актыўнасці вучня — пазнавальную, эмацыянальна-грамадскую, эмацыянальна-экспрэсіўную і маторную. У працы з вучнямі малодшага школьнага ўзросту глабальнымі пытаннямі з’яўляюцца фарміраванне матывацыі і арыентацыя ў кірунку ўсебаковага развіцця дзяцей. У сувязі з гэтым неабходна прыстасоўваць працэс навучання да ўзроставых магчымасцей вучняў.

У паланістычнай адукацыі I—IV класы з’яўляюцца асабліва складаным перыядам, у які асноўным сродкам навучання з’яўляецца мастацкі твор, праца з якім мае станоўчы ўплыў на развіццё пазнавальных працэсаў і эмацыянальных перажыванняў, заахвочвае да самастойнага чытання, выклікае неабходнасць пісьма. Разам з лінгвістычным матэрыялам кніга дае вучням магчымасць пашырыць

лексічны запас і актывізуе ўжыванне разнастайных устойлівых адзінак (фразеалагізмы, прыказкі, прымаўкі). У той жа час сістэматычная праца з кнігай дазваляе набыць неабходны чытацкі вопыт, што азначае дасягненне паўнаwartаснага і цэласнага разумення мастацкага твора, а таксама пашырэнне межаў уяўленняў і абстрактна-паняццйнага апарату. Варта назіраць за зместам твора, які дзеці могуць перадаваць пры дапамозе малюнкаў, тэатральна-мастацкіх пастановак, гульняў-драматызацый, пантамімы і музычнай экспрэсіі.

Польская лінгвадыдактыка патрабуе, каб у працэсе навучання вучні знаёміліся з гукавым ладам польскай мовы, здабывалі навыкі гукавога аналізу слова, выпрацоўвалі ўменне адрозніваць галосныя і зычныя гукі, вывучалі літары як знакі, якія служаць для адлюстравання гукаў на пісьме. У межах фанетыкі вучні атрымліваюць сістэматычныя веды па складовай будове слова, акцэнталагічных асаблівасцях польскай мовы, знаёмяцца з асноўнымі лінгвістычнымі паняццямі. Увага канцэнтруецца вакол артыкуляцыйнага, фаналагічнага, графічнага і семантычнага бакоў польскай мовы. У дзяцей актывізуецца развіццё фаналагічнай слыхавая памяць.

У пачатковых класах выпрацоўваюцца навыкі польскай артыкуляцыі, а таксама ўменні, неабходныя для ўсталявання і падтрымання кантакту ў сферы грамадскіх адносін, у розных камунікатыўных сітуацыях згодна з сацыяльнымі ролямі камунікантаў. У першую чаргу яны ўспрымаюцца як спосабы адаптацыі вучняў у класе і школьным калектыве, а таксама як прыманне правіл супольнага жыцця. Істотнымі задачамі з'яўляюцца: выхаванне маўленчага этыкету вучняў, навучанне камунікатыўнасці, артыкуляцыйнай, граматычнай і стылістычнай правільнасці, дакладнасці маўлення ў адносінах як з іншымі вучнямі, так і з настаўнікамі. Уласная маўленчая дзейнасць вучняў пачатковых класаў раскрывае багацце камунікатыўных сітуацый, замацоўвае ўменні разважаць на польскай мове, ствараць лагічнае, асэнсаванае выказванне і магчымасць правільна адлюстроўваць яго на пісьме. Мэтай маўленчых практыкаванняў з'яўляецца стварэнне падставы для індывідуальнага, свабоднага, лагічнага выказвання вучня на вызначаную тэму або прапанаваны малюнкавы рад у формах апавядання або апісання.

Прынцыпова важную ролю адыгрывае выпрацоўка ў вучняў назіральнасці, уважлівасці, самакантролю, разумення неабходнасці працы над арфаграфічнай пільнасцю і эстэтыкай формы пісьмовага

выказвання. Набыццё маўленчага вопыту стасуецца з фарміраваннем рэфлексійных адносін да мовы і знаёмствам з элементамі лінгвістычнай навукі.

Навучанне пачатковаму чытанню рэалізуецца пры дапамозе гукавога аналітыка-сінтэтычнага метаду, які ўлічвае сучасныя дасягненні ў галіне лінгвістыкі, лінгвадыдактыкі, педагогікі і псіхалогіі.

Развіццё навыкаў дакладна выказвацца ў вуснай і пісьмовай формах маўлення ахоплівае розныя яго ўзроўні: гукавы, лексічны, граматычны і тэкстуальны. Вучні авалодваюць дзвюма разнавіднасцямі маўлення: вуснай і пісьмовай, разумеючы, што пісьмовы варыянт з'яўляецца другасным у адносінах да вуснага.

Уменне чытаць у значнай ступені ўплывае на агульную паспяховасць вучня і вызначае змест самаадукацыйнай працы. У праграме вызначана неабходнасць выхавання актыўнай пазіцыі слухача, правядзення сістэматычнай працы, накіраванай на набыццё вучнямі ўмення слухаць і ўспрымаць змест прачытанага ці праслуханага твора. Да таго часу, пакуль вучань не пачне самастойна правільна, выразна і асэнсавана хутка чытаць, не перашкаджаючы разуменню, ён павінен авалодаць этыкай слухання, што стварае неабходныя ўмовы для разумення зместу мастацкага твора.

Для кожнага класа прапанаваны спіс мастацкіх твораў, якія настаўнік можа выкарыстоўваць для філалагічнага аналізу. Выбар рэкамендаванай літаратуры абумоўлены чытацкай зацікаўленасцю і кругаглядам дзяцей малодшага школьнага ўзросту. Дадатковую мастацкую літаратуру вызначае настаўнік. Вучань, які ў перспектыве будзе чытачом разнастайных мастацкіх твораў, ужо на ўзроўні пачатковай адукацыі павінен пазнаёміцца з вершаванымі і праязічнымі тэкстамі, з творамі для дзяцей класікаў і сучасных аўтараў, фантастычнымі, чарадзейнымі, прыгодніцкімі творамі і рэалістычнымі апавяданнямі, дзіцячай лірыкай і вуснай народнай творчасцю. Праграма ўпарадкоўвае літаратурны матэрыял паводле календарнай храналогіі, з улікам змен пор года, свят, дзяржаўных і школьных урачыстасцей, важных момантаў у жыцці сям'і, народа і чалавецтва ў цэлым.

Разам з адукацыйнай і развіццёвай мэтамі істотным фактарам у навучанні польскай літаратуры з'яўляецца азнаямленне дзяцей з культурай і гісторыяй Польшчы, традыцыямі і звычаямі ў кантэксце сусветнай культуры, і ўрэшце, агульначалавечымі каштоўнасцямі.

Згодна з шырока акрэсленай гуманістычнай пазіцыяй адбываецца фарміраванне ўсебакова развітай асобы вучня, што ў поўнай ступені адпавядае выхаваўчым мэтам дадзенай праграмы, у якой робіцца акцэнт на ўменні, звязаныя з ацэнкай і разуменнем маральных нормаў, эмацыянальных і эстэтычных перажыванняў, паводзін і ўчынкаў людзей.

Падчас навучання дзяцей у I—IV класах лінгвадыдактычны матэрыял для засваення польскай літаратуры варта падбіраць, улічваючы розны ўзровень вучняў з пункта гледжання іх здольнасцей, інтэлектуальных магчымасцей і засваення школьнай праграмы. Прынцыпы рознаўроўневага падыходу і шматкампанентнага навучання павінны выкарыстоўвацца настаўнікамі, каб дапамагчы вучням засвоіць вучэбны матэрыял і пераадолець магчымыя цяжкасці пры фарміраванні ўменняў і навыкаў у межах вывучэння польскай літаратуры ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі.

П Р А Г Р А М А

I КЛАС

34 (68)¹ гадзіны

У навучанні чытанню першакласнікаў вылучаюць наступныя перыяды: падрыхтоўчы (далітарны), букварны (асноўны), паслябукварны.

ПАДРЫХТОЎЧЫ (ДАЛІТАРНЫ) ПЕРЫЯД

Агульнае ўяўленне аб вусным і пісьмовым маўленні. Падзел вуснага маўлення на сказы, фарміраванне элементарнага асэнсавання функцыі сказа (сказ выражае думку, у ім пра кагосьці або штосьці гаворыцца). Вызначэнне паслядоўнасці і колькасці слоў у сказе. Пабудова сказаў па малюнках, з зададзенай колькасцю слоў, з апорай на схемы. Графічнае адлюстраванне слоўнага складу сказа, яго лінейнасці, дынамічнасці з дапамогай схемы. Работа над інтанацыяй канца сказа.

¹ У дужках пазначаны гадзіны для класаў з навучаннем на мове нацыянальнай меншасці.

Падзел слоў на склады, вызначэнне колькасці і паслядоўнасці складоў у слове, абзначэнне складовага саставу слова на схеме. Падбор слоў да вызначаных схем.

Развіццё маўленчага і фанематычнага слыху дзяцей, фарміраванне ўмення выдзяляць гукі ў слове (словы складаюцца з гукаў, гучаць па-рознаму і падобна).

Галосныя і зычныя гукі, цвёрдыя і мяккія зычныя: адрозненне на слых у маўленчай плыні. Падзел слоў на асобныя гукі. Гукавы аналіз слова (вызначэнне паслядоўнасці гукаў у слове, іх характарыстыка: галосны ці зычны, зычны цвёрды ці мяккі, месца гука ў слове). Падбор слоў з зададзеным гукам.

БУКВАРНЫ (АСНОЎНЫ) ПЕРЫЯД

Навучанне чытанню

Суаднясенне цвёрдых і мяккіх зычных гукаў і адпаведных літар. Распазнаванне літар (ізалявана і ў слове) па іх характэрных прыметах.

Правільнае суаднясенне гукаў і літар. Распазнаванне галоснага гука ў складах тыпу ЗГ (цвёрды зычны + галосны). Чытанне такіх складоў па чарзе з кожнай вывучанай галоснай літарай.

Цэласнае чытанне трох- і чатырохлітарных слоў як аснова далейшага развіцця навыку чытання шматскладовых слоў.

Фарміраванне навыку чытання на тэкстах, якія складаюцца са слоў са складамі ЗГ на кожную вывучаную галосную літару.

Зварот асаблівай увагі на галосныя *q, e* (насавія), іх правільнае вымаўленне. Галосныя *u, ó*. Знаёмства з літарай *i* як знакам, які абазначае мяккасць папярэдняга зычнага ў складзе.

Знаёмства з двухзнакамі — гукамі, якія на пісьме абазначаюцца двюма літарамі *sz, cz, rz, dz, dź, dż, ch*. Пары *rz—ż, ch—h*.

Мяккія зычныя гукі *ś, ć, ń, ź, dź*. Зварот асаблівай увагі на розныя спосабы іх змякчэння (пры дапамозе знака «*´*» або *i*).

Чытанне слоў і тэкстаў з вывучанымі літарамі.

Паступовае навучанне свядомаму, правільнаму і плаўнаму чытанню ўголос і моўчкі (сам сабе) асобных слоў, кароткіх сказаў і невялікіх тэкстаў, зразумелых дзецям па змесце, на аснове правільнага і хуткага пазнавання літар, арыенціроўкі на галосную літару.

Чытанне з паўзамі і інтанацыямі, што адпавядаюць знакам прыпынку ў сказе.

Знаёмства з правіламі гігіены чытання.

ПАСЛЯБУКВАРНЫ ПЕРЫЯД

Навучанне чытанню

Уменне слухаць творы, якія чытаюцца або апавядаюцца.

Абагульненне, замацаванне ведаў і ўменняў, набытых у працэсе падрыхтоўчага і букварнага перыядаў навучання.

Тэматыка чытання. Мой дом, сям'я, сябры, школа, Радзіма, родная прырода і яе прыгажосць, праца, нормы этыкету.

Удасканальванне навыку чытання. Навучанне прыёму цэласнага чытання слова, плаўнаму, свядомаму чытанню сказа. Развіццё навыкаў асэнсаванага чытання невялікіх твораў розных жанраў: вершаў, апавяданняў, казак, забаўлянак, загадак, прыказак і інш.

Фарміраванне ўмення адрозніваць звязны тэкст ад групы сказаў.

Развіццё ўмення чытаць тэкст выразна (з інтанацыяй), перадаваць сваё стаўленне да прачытанага. Чытанне дыялогаў з падзелам на ролі. Гульні-інсцэніроўкі казак.

ПАЗАКЛАСНАЕ ЧЫТАННЕ

Невялікія мастацкія творы польскіх пісьменнікаў (1—2 старонкі) з дзіцячай кнігі аб'ёмам 10—20 старонак. Назва, ілюстрацыі на вокладцы і ў тэксце, што поўнасьцю адпавядаюць зместу твора. Дзіцячыя кнігі ў адпаведным афармленні (багата ілюстраваныя, з буйным шрыфтам).

Вядучы метады навучання — чытанне-разглядванне дзіцячых кніг.

Тэматыка чытання. Творы для чытання настаўнікам услых: аўтарскія, народныя творы (вершы, дзіцячыя песні, казкі, загадкі, прыказкі, прымаўкі, апавяданні) з яркай і разнастайнай эмацыянальнай афарбоўкай на ўсе асноўныя тэмы дзіцячага чытання: аб Радзіме, подзвігах, працы, дзецях, жывёлах і раслінах, прыгодах.

Работа з дзіцячай кнігай. Фарміраванне чытацкага кругагляду (адна кніга на кожным занятку); выхаванне цікавасці да дзіцячых кніг; развіццё ўмення адрозніваць кнігі па змесце, правільна называць іх, прачытваючы прозвішча аўтара і загаловак, гуляць у самыя

простыя літаратурныя гульні па прачытаных у класе кнігах; выкарыстанне ўзораў літаратурнай мовы (загадкі, песенькі і г. д.); выкананне правіл гігіены чытання і захавання кніг.

У *паслябукварны перыяд* працягваецца работа па фарміраванні ўмення правільна называць кнігу (загалолак, прозвішча аўтара). Чытанне ўслых назвы дзіцячай кнігі на вокладцы, яе тлумачэнне і суднясенне са зместам твора.

Пазнаванне знаёмых эпізодаў і сітуацый па ілюстрацыях дзіцячых кніг, уменне называць герояў, узнаўляць змест эпізоду або сітуацыі з апорай на ілюстрацыю. Уменне расказаць аб прачытаным.

Знаёмства з бібліятэкай. Выбар кнігі ў бібліятэцы (кніжная выстава, ілюстраваны рэкамендацыйны спіс, плакат).

Асноўныя паняцці, якія засвойваюць вучні: кніга, твор, аўтар кнігі, твора, пісьменнік (паэт), назва (загалолак) кнігі (твора), вокладка, старонка. Уменне карыстацца зместам кнігі і нумарацыяй старонак.

РАЗВІЦЦЁ МАЎЛЕННЯ

Гукавая культура мовы (на кожным уроку). Развіццё ў дзяцей слыхавой памяці і моўнага апарату, увагі да гукавога боку мовы (сваёй і чужой). Удасканальванне моўных навыкаў: навучанне нармальнаму тэмпу і рытму мовы, правільнаму моўнаму дыханню, патрэбнай гучнасці (уменне гаварыць без напружання) і правільнаму інтанаванню (уменне паніжаць і павышаць голас).

Навучанне вымаўленню слоў у адпаведнасці з нормамі арфаэпіі, з захаваннем націску.

Правільнае вымаўленне гукаў польскай мовы, дакладнае ўжыванне насавых галосных гукаў (ізаляванае вымаўленне, а таксама вымаўленне ў словах, фразях і скорэгаворках).

Работа над словам. Удакладненне, узбагачэнне і актывізацыя слоўніка дзяцей. Правільнае ўжыванне слоў — назваў прадметаў, прымет, дзеянняў і тлумачэнне іх значэння. Аб'яднанне і адрозненне прадметаў па істотных прыметах, правільнае ўжыванне відавых і родавых слоў-назваў.

Выхаванне чульнасці да сэнсавых адценняў роднасных слоў (*kot, kotek, kocisko, kociątko*), адрозненне і разуменне самых простых выпадкаў мнагазначнасці слоў (*igły do szycia, igły świerkowe, jeża, strzykawki*), аманіміі (*kurki, klucz*).

Выпрацоўка ўмення карыстацца словам у правільнай граматычнай форме, свядомае далучэнне дзіцяці да нормаў літаратурнай мовы.

Работа над сказам і звязным маўленнем. Развіццё моўных навыкаў, атрыманых дзецьмі да школы. Абдумванне адказаў на пытанні настаўніка, дакладнае фармуляванне, ужыванне ў адказе сказаў рознага тыпу.

Пераказ знаёмай казкі ці невялікага апавядання (па пытаннях настаўніка).

Складанне па малюнку ці серыі малюнкаў невялікага апавядання (пад кіраўніцтвам настаўніка).

Адказы на пытанні па прачытаных сказах і тэкстах.

Слоўнае маляванне з дапамогай настаўніка па прачытаным. Дапаўненне сюжэта, самастойнае прыдуманне падзей, як папярэдніх, так і наступных да адлюстраваных.

Развіццё ўмення ствараць простыя дыялогі («Давайце пазнаёміся», «Размова па тэлефоне», «У бібліятэцы», «Віншuem»).

Адгаванне загадак, тлумачэнне сэнсу прымавак, блізкіх да жыццёвага вопыту дзяцей.

Завучванне на памяць вершаў, пацешак, песень, лічылак і ўзнаўленне іх з захаваннем патрэбнай інтанацыі, якая дыктуецца зместам.

Выхаванне ўважлівых і добразычлівых адносін да адказаў іншых дзяцей. Вучань павінен атрымаць нагляднае ўяўленне пра этыку паводзін, грамадскі парадак, свае абавязкі, узаемаадносіны з іншымі людзьмі.

Польскі моўны этыкет. Культура ўзаемаадносін. Словы і выразы, якія выкарыстоўваюцца падчас прывітання і развітання. Адрасаваныя моўныя формы.

АБАВЯЗКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

1. W. Bełza «Kto ty jesteś? Polak mały!» / У. Бэлза «Хто ты такі? Малы паляк!».

2. M. Kownacka «Kukuryku na ręczniku» / М. Каўнацкая «Кукарэку на ручніку».

3. J. Brzechwa «Dziściom» / Я. Бжэхва «Дзеціям».

4. J. Tuwim «Wiersze dla dzieci» / Ю. Тувім «Вершы для дзяцей».

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ
ДА ПАДРЫХТОЎКІ ВУЧНЯЎ І КЛАСА

Пасля заканчэння I класа вучні павінны:

в е д а ц ь:

- гукі і літары польскай мовы, разумець іх асноўнае адрозненне (гукі вымаўляем, літары пішам);

- на памяць 4—6 вершаў;

м е ц ь у я ў л е н н е:

- аб падзеле гукаў мовы на зычныя і галосныя, цвёрдыя і мяккія зычныя (спосабы іх змякчэння);

у м е ц ь:

- вычляняць словы ў сказе, склады ў слове, гукі ў слове і вызначаць іх паслядоўнасць;

- адрозніваць зычныя і галосныя гукі, цвёрдыя і мяккія зычныя, адпаведныя літары;

- злітна чытаць аднаскладовыя і двухскладовыя словы і плаўна па складах — шматскладовыя;

- чытаць па складах і словамі тэксты;

- слухаць невялікія па аб'ёме казкі, загадкі, вершы, апавяданні;

- па пытаннях настаўніка або па ілюстрацыях расказваць тое, аб чым слухалі;

- вусна расказваць, аб чым чыталі;

- расказваць аб падзеях з уласнага жыцця;

- складаць апавяданне па карціне (па пытаннях настаўніка);

- правільна называць знаёмыя кнігі.

II КЛАС

34 (68) гадзіны

Тэматыка чытання

1. Вітай, школа!
2. Восенню змяняецца навакольны свет.
3. Добрыя ўчынкі.
4. Набліжаецца зіма.
5. Мая радзіма — гэта родная вёска, родны горад.
6. Сустрэкаем вясну.

7. Сапраўднае сяброўства.
8. Хутка прыйдзе лета, дарагое лета.

Чытанне

Вучні павінны авалодаць навыкамі:

- чытаць цэлымі словамі (магчыма чытанне па складах толькі слоў са складанай будовай і незразумелых слоў);
- чытаць меладычна ў тэмпе, прыбліжаным да хуткасці простага мовы вучня.

Вучань павінен авалодаць наступнымі відамі чытання: чытанне ўголос, чытанне шэптам і ў напайголоса, самастойнае чытанне моўкі (сам сабе), чытанне па ролях, калектыўнае чытанне (чытанне хорам), чытанне па фрагментах.

Прапануецца 5-хвіліннае чытанне напайголоса на кожным уроку для развіцця правільнай артыкуляцыі ў вучняў.

Выразнае чытанне

Падчас чытання літаратурных твораў вучні павінны авалодаць навыкамі:

- захоўваць выразную, правільную і беспамылковую дыкцыю;
- захоўваць граматычныя, лагічныя і псіхалагічныя паўзы;
- вымаўляць выразна і гучна галосныя і зычныя гукі, словы, сказы;
- захоўваць адпаведную інтанацыю пры чытанні;
- прымяняць адпаведны тэмп і тэмбр голасу.

Вусная мова

Формы польскай мовы: вусная і пісьмовая. Маналог і дыялог. Складанне дыялога па ўзоры ў адпаведнасці з вызначанай сітуацыяй.

Мова як сродак зносін паміж людзьмі (агульнае паняцце). Польскі моўны этыкет. Ужыванне слоў і зваротаў ветлівасці. Уменне задаваць пытанні, адказваць на іх, дзякаваць, прасіць прабачэння.

Тэкст

Агульнае паняцце пра тэкст.

Тэма і асноўная думка тэксту. Супастаўленне тэксту і асобных сказаў, якія не аб'яднаны агульнай тэмай. Сэнсавая сувязь сказаў у тэксце.

Загалолак тэксту. Падбор загатоўка да тэксту.

Падзел тэксту на часткі: пачатак, асноўная частка, заключная частка. Рабочы план уласнага адказу.

Пераказ тэксту (па пытаннях).

Літаратурная культура

Падчас працы з мастацкім творам вучні пад кіраўніцтвам настаўніка засвойваюць наступныя навыкі:

- эмацыянальна перажываць і ацэньваць твор у яго цэласнасці;
- на аснове пытанняў настаўніка, падручніка і ілюстрацый рэканструяваць змест прачытанага тэксту;
- адшукваць у тэксце адказы на пытанні;
- абгрунтоўваць загатолак твора, звязваючы яго са зместам, прагназаваць тэму твора на падставе яго загатоўка;
- вызначаць чарговасць здарэнняў, заўважаць іх узаемазалежнасць і ўзаемазвязанасць, іх функцыі ў структуры твора;
- вызначаць герояў твора, ацэньваць іх учынкi і ўмець абгрунтоўваць свой пункт погляду;
- вылучаць з тэксту твора вызначаныя фрагменты;
- падзяляць тэкст на часткі разам з настаўнікам, называючы кожную з іх;
- складаць план адказу;
- пераказваць тэкст, абапіраючыся на план і ілюстрацыі да тэксту;
- пераказваць падрабязна (блізка да тэксту) і сцісла (толькі ключавыя моманты твора) змест твора.

Літаратурныя веды

Набыццё вучнямі літаратурнага досведу.

Азнаямленне з творамі народнай творчасці і з аўтарскімі творами: калыханкамі, абрадавымі песнямі, прыказкамі, прымаўкамі, скорагаворкамі, загадкамі, байкамі, вершамі, апавяданнямі, казкамі.

Веданне некалькіх твораў з дзіцячай літаратуры, уменне свабодна выказвацца па тэме твора, веданне прозвішча аўтара і загатоўка твора.

Творчая дзейнасць вучняў

Наданне загатоўкаў твору, падпісанне ілюстрацый.

Пры дапамозе настаўніка складанне вусных тэкстаў па серыі малюнкаў на аснове плана.

Творчая інтэрпрэтацыя твора: слоўная ілюстрацыя фрагментаў твора.

Інсцэнізацыя фрагментаў твора пад кіраўніцтвам настаўніка.

АБАВЯЗКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

1. А. Bahdaj «Pilot i ja» / А. Багдай «Лётчык і я».
2. J. Duszyńska «Cudaczek-Wyśmiewaczek» / Ю. Душыньская «Дзівак-Насмешнік».
3. J. Grabowski «Czarna owieczka» / Я. Грабоўскі «Чорная авечка».
4. H. Januszewska «Kopciuszek» (wg. Ch. Perraulta) / Г. Янушэўская «Золушка» (паводле Ш. Пяро).
5. С. Janczarski «Jak Wojtek został strażakiem» / Ч. Янчарскі «Пра тое, як Войтак стаў пажарнікам».
6. M. Jaworzakowa «Jacek, Wacek i Pankracek» / М. Яварчакова «Яцэк, Вацэк і Панкрацэк».
7. M. Kownacka «Plastusiowy pamiętnik» / М. Каўнацкая «Плас-тусёвы дзённік».
8. J. Papuzińska «Nasza mama czarodziejka» / Й. Папузіньская «Наша мама чараўніца».
9. M. Kopornicka «Co słońko widziało» / М. Канапніцкая «Што ўбачыла сонейка».

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ПАДРЫХТОЎКІ ВУЧНЯЎ ІІ КЛАСА

Пасля заканчэння ІІ класа вучні павінны:

в е д а ц ь:

- аб тэксце як моўнай адзінцы;
- аб тэме і асноўнай думцы тэксту;
- аб загалоўку тэксту;
- прозвішчы аўтараў, з творчасцю якіх пазнаёміліся на старонках падручніка, назвы і змест іх твораў;

• на памяць 6—8 кароткіх вершаў;

м е ц ь у я ў л е н н е:

- аб творах народнай творчасці;
- аб праявітых і паэтычных літаратурных творах;

у м е ц ь:

- адрозніваць тэкст ад набору сказаў, якія не звязаны паміж сабою;

- правільна і асэнсавана чытаць цэлымі словамі ўголас і моўчкі (сам сабе) (магчыма чытанне па складах толькі слоў са складанай будовай і незразумелых слоў); чытаць з захаваннем арфаэпічных нормаў польскай мовы ў тэмпе, прыбліжаным да хуткасці простага мовы вучня;
- выразна чытаць твор з захаваннем інтанацыі сказа, паўз, лагічнага націску;
- арыентавацца ў змесце прачытанага па пытаннях настаўніка, з дапамогай выбарачнага чытання знаходзіць адказ, тлумачыць назву твора, выяўляць сэнсавыя сувязі паміж падзеямі (паслядоўныя, часавыя, прасторавыя, прычынныя);
- называць дзеючых асоб, вызначаць іх учынкi, матывы ўчынкаў, выражаць свае адносіны да іх;
- фармуляваць тэму і галоўную думку твора (самастойна і з дапамогай настаўніка); з дапамогай настаўніка вылучаць сэнсавыя часткі твора; складаць план тэксту;
- падрабязна пераказваць мастацкі твор паводле гатовага плана або абпіраючыся на пытанні настаўніка ці ілюстрацыі;
- складаць «творчае апавяданне», напрыклад, аб далейшых лёсах герояў.

III КЛАС

35 (70) гадзін

Тэматыка чытання

1. Добры дзень, вясёлая школа!
2. Залатая восень.
3. Легенды.
4. Вітаем зіму.
5. У свеце байкі.
6. Ідзе радасная вясна.
7. Прырода роднага краю.
8. Ура, канікулы!

Чытанне

Вучні павінны ўдасканаліць пэўныя навыкі чытання:

- чытаць хутка цэлымі словамі ўголас і моўчкі (сам сабе);

- чытаць свядома і выразна;
- чытаць з захаваннем арфаэпічных нормаў.

Прапануецца 5-хвіліннае чытанне на кожным уроку для развіцця правільнай артыкуляцыі і хуткасці чытання ў вучняў.

Выразнае чытанне

Падчас чытання літаратурных твораў вучні павінны авалодаць наступнымі навыкамі:

- фарміраванне якасных кампанентаў чытання: правільнасці, свядомасці і выразнасці;
- удасканальванне ўменняў карыстацца сродкамі выразнага чытання: захаванне апавядальнай, пытальнай і клічнай інтанацый сказа, граматычных паўз, адпаведных знакам прыпынку, сэнсавых паўз; выдзяленне пры чытанні з дапамогай лагічнага націску слоў-пералічэнняў прадметаў, дзеянняў, якасцей, слоў-параўнанняў, слоў-пытанняў, важных па сэнсе слоў;
- захаванне рытму пры чытанні верша; захаванне тону і тэмпу чытання ў залежнасці ад эмацыянальнага стану дзеючай асобы, эмацыянальнага настрою твора;
- фарміраванне ўмення вызначаць задачу выразнага чытання (што трэба перадаць слухачам пры чытанні).

Тэкст

Тэкст. Спосаб выражэння асноўнай думкі ў тэксце, яе сувязь з загаловам тэксту. Кампазіцыя тэксту. Абзац.

План тэксту. Віды тэкстаў: тэкст-апавяданне і тэкст-апісанне (знаёмства на ўзроўні практычных заданняў).

Сачыненне тэкстаў на прапанаваную тэму, па прапанаваным плане ці да прапанаванага малюнка.

Падрабязны пераказ тэкста па плане.

Моўны этыкет. Ужыванне слоў ветлівасці для выражэння просьбы, прывітання, віншавання.

Літаратурная культура

На працягу навучальнага года ў працэсе практычнай работы над зместам новых літаратурных твораў вучні авалодаюць наступнымі ўменнямі:

- асэнсоўваць эмацыянальна прачытаны тэкст;

- беспамылкова ўзнаўляць змест прачытанага тэксту, адказваць на пытанні настаўніка і пытанні ў падручніку, задаваць пытанні да тэксту, тлумачыць значэнне слоў, якія сустракаюцца ў тэксце;
- выказваць уласныя адносіны да дзеючых асоб, іх учынкаў, зместу твора пад кіраўніцтвам настаўніка;
- характарызаваць галоўнага героя мастацкага твора на падставе яго знешняга выгляду, учынкаў і іх матываў; умець зрабіць параўнальную характарыстыку герояў твора;
- знаходзіць з дапамогай выбарачнага чытання апісанне героя (партрэт, знешні выгляд, мова), прадметаў, учынкаў;
- вызначаць адносіны аўтара да героя з дапамогай настаўніка, знаходзіць у тэксце словы, якія перадаюць адносіны аўтара;
- характарызаваць мову герояў, адшукваць у тэксце іх выказванні, каменціраваць спосаб выказвання герояў;
- вызначаць тэму і галоўную думку твора (з дапамогай настаўніка і самастойна); назіраць за будовай апавядання, з дапамогай настаўніка вызначаць яго сэнсавыя часткі (пачатак дзеяння, вяршыня падзей, канец падзей);
- складаць план апавядання з дапамогай настаўніка і самастойна; падрабязна і сцісла (пад кіраўніцтвам настаўніка) пераказваць яго змест па плане.

Літаратурныя веды

Падрабязна пазнаёміцца з відамі байкі і яе структурна-жанравымі асаблівасцямі (элементамі выдумкі, фантастычнасці, моўнай кампазіцыяй, паўтарамі), з відамі і структурнымі асаблівасцямі (рытмам і рыфмай) верша, з жанравымі асаблівасцямі апавядання, з легендай як мастацкімі творамі.

Ведаць і памятаць мастацкія творы (іх назвы і змест); прозвішчы пісьменнікаў, з творчасцю якіх пазнаёміліся як на класных уроках, так і самастойна пры падрыхтоўцы да ўрокаў пазакласнага чытання.

Творчая дзейнасць вучняў

Прыдумваць подпісы да ілюстрацый, якімі суправаджаецца мастацкі твор.

Складаць творчыя апавяданні (з дапамогай настаўніка), змяняючы асобу апавядальніка, складаць апавяданні, блізкія да прачытаных твораў, апавяданні па прапанаваным пачатку або заканчэнні.

Інсэніраваць нескладаныя сюжэтныя творы, насычаныя дыялогамі, асобныя эпізоды мастацкага твора.

АБАВЯЗКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

1. J. Tuwim «Słoń Trąbalski» / Ю. Тувім «Слон Трамбальскі».
2. M. Krüger «Karolcia» / М. Кругер «Карольця».
3. E. Szelburg-Zarembina «Idzie niebo ciemną nocą» / Э. Шэльбург-Зарэмбіна «Ідзе неба цёмнай ноччу».
4. J. Porazińska «Szewczyk Dratewka» / Ё. Паразіньска «Шавец Дратэўка».
5. Ch. Perrault «Czerwony Kapturek» / Ш. Пяро «Чырвоны Каптурок».
6. A. i Cz. Centkiewiczowie «Zaczarowana zagroda» / А. і Ч. Цэнткевічы «Зачараваная заграда».
7. S. Michałkow «Nie płacz, Koziołku» / С. Міхалкоў «Як птушкі выратавалі козачку».
8. H. Lofting «Doktor Dolittle i jego zwierzęta» / Х. Лофцінг «Доктар Дулітл і яго звяры».
9. G. Knutsson «Przygody Filonka Bezogonka» / Г. Кнутсан «Прыгоды Філонка Бясхвостага».

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ПАДРЫХТОЎКІ ВУЧНЯЎ ІІІ КЛАСА

Пасля заканчэння ІІІ класа вучні павінны:

в е д а ц ь:

- аб асноўнай думцы тэксту;
- аб плане тэксту;
- аб тэкстах-апісаннях і тэкстах-апавяданнях;
- прозвішчы аўтараў, з творчасцю якіх пазнаёміліся на ўроках чытання, назвы і змест іх твораў;

• на памяць 6—8 вершаў;

м е ц ь у я ў л е н н е:

- пра творы фальклору (прыказкі, загадкі, скарагаворкі);
- аб відах народнай байкі, яе асаблівасцях як літаратурнага жанра і структурнай будове;
- аб відах верша (лірычныя, апісальныя і сатырычныя вершы);
- аб аповяданні (падзеі, герой, учынак);

у м е ц ь:

- правільна і асэнсавана чытаць цэлымі словамі ўголас і моўчкі (сам сабе);
- выразна чытаць твор з захаваннем інтанацыі сказа, паўз, лагічнага націску; выяўляць сэнсавыя сувязі паміж падзеямі (паслядоўныя, часавыя, прасторавыя, прычынныя);
- называць галоўных герояў твора;
- вызначаць тэму і галоўную думку твора;
- працаваць з тэкстам: дзяліць яго на часткі, знаходзіць асноўныя моманты ў кожнай з частак, называць кожную з частак, складаць план;
- пераказваць мастацкі твор падрабязна/выбарачна (з дапамогай настаўніка) паводле гатовага плана, пры дапамозе ілюстрацый да тэксту і пытанняў;
- складаць тэксты дыялогаў у адпаведнасці з вызначанай сітуацыяй, прапанаваным малюнкам (вусна);
- характарызаваць героя па яго ўчынках і паводзінах;
- знаходзіць у тэксце словы, якія перадаюць адносіны аўтара да падзей і герояў;
- выказаць уласную ацэнку падзей і герояў.

IV КЛАС

35 (70) гадзін

Тэматыка чытання

1. Ля вытокаў народнай мудрасці.
2. Свет аўтарскай казкі.
3. Слаўныя землякі.
4. У адзінстве з роднай прыродай.
5. Прыгажосць роднага краю.
6. Для жарту, для смеху.
7. Добрыя ўчынкі.

Чытанне вучняў

Вучні павінны ўдасканаліць:

- уменне чытаць хутка, цэлымі словамі ўголас і моўчкі (сам сабе);

- якасныя кампаненты чытання: правільнасць, свядомасць, выразнасць і бегласць.

Выразнае чытанне

Удасканалванне ўменняў выкарыстоўваць сродкі выразнага чытання: паўзы ў адпаведнасці са знакамі прыпынку; гучнасць у адпаведнасці з эмацыянальным станам дзеючай асобы; лагічны націск на важных у сэнсавых адносінах словах, фразях; інтанацыю сказа.

Выразнае чытанне твораў, якія адносяцца да розных жанраў літаратуры.

Тэкст

Часткі тэксту і сувязь паміж імі.

Складанне плана тэксту (калектыўна і самастойна).

Віды тэкстаў: тэкст-апавяданне, тэкст-апісанне і тэкст-разважанне. Знаёмства з тэкстам-разважаннем. Складанне вусных тэкстаў-разважанняў.

Падрабязны і сціслы пераказ тэксту па плане (пад кіраўніцтвам настаўніка).

Маўленчы этыкет. Засваенне асноўных этычных правіл вядзення размовы: уменне слухаць суразмоўцу, быць уважлівым, спагадлівым і ветлівым падчас размовы.

Літаратурная культура

На працягу навучальнага года ў працэсе практычнай работы над зместам новых літаратурных твораў вучні развіваюць чытацкія ўменні:

- самастойна знаёміцца з новым творам перад чытаннем;
- даваць поўны адказ на пытанні (вусна);
- вызначаць і ўмець абгрунтоўваць тэму і галоўную думку твора;
- выяўляць сэнсавыя сувязі паміж падзеямі ў творы;
- працаваць з тэкстам: дзяліць яго на часткі, складаць план, выбарачна (асобны эпизод ці апісанне карціны прыроды) і сцісла (з дапамогай настаўніка) пераказваць мастацкі твор;
- вылучаць галоўных і другарадных дзеючых асоб, аналізаваць іх узаемаадносіны, учынкi, матывы ўчынкаў, параўноўваць іх, выяўляць эмацыянальны стан дзеючых асоб; вызначаць месца дзеяння;

- характарызаваць дзеючую асобу па яе ўчынках, паводзінах, перажываннях, выкарыстоўваючы словы і сказы з тэксту; шляхам слоўнага малявання прадстаўляць герояў твора, падзеі, якія з імі адбываюцца, карціны прыроды;

- знаходзіць у тэксце вобразныя словы і выразы, тлумачыць іх значэнне, асэнсоўваць значэнне фразеалагізмаў і мнагазначных слоў;

- адрозніваць такія мастацкія творы, як народная казка, аўтарская казка, легенда; вызначаць жанрава-структурныя асаблівасці казкі.

Творчая дзейнасць вучняў

Вучні павінны ўмець:

- калектыўна складаць апавяданне на зададзеную тэму, весці апавед як ад імя аўтара, так і ўмела змяняць асобу апавядальніка;

- складаць пачатак або заканчэнне тэксту, спрабаваць самастойна скласці верш, казку, апавяданне;

- інсцэніраваць фрагменты з прачытаных тэкстаў;

- выказаць свае думкі і меркаванні, абапіраючыся на тэкст або на ілюстрацыі да яго;

- складаць коміксы з дапамогай настаўніка;

- прыдумваць подпісы да серыі ілюстрацый, абапіраючыся на тэкст твора.

АБАВЯЗКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

1. J. Grabowski «Puc, Bursztyn i goście» / Я. Грабоўскі «Пуц, Бурштын і госці».

2. A. A. Milne «Kubuś Puchatek» / А. А. Мілн «Віні-Пух».

3. Cz. Sentkiewicz «Anaruk, chłopiec z Grenlandii» / Ч. Цэнткевіч «Анарук, хлопец з Грэнландыі».

4. M. Kownacka «Kajtkowe przygody» / М. Каўнацкая «Кайтковыя прыгоды».

5. R. Pisarski «O psie, który jeździł koleją» / Р. Пісарскі «Пра сабаку, які ездзіў на чыгунцы».

6. A. Lindgren «Dzieci z Bullerbyn» / А. Ліндгрэн «Дзеці з Булербіну».

7. H. Ch. Andersen «Baśnie» / Г. Х. Андэрсен «Казкі».

8. W. Chotomska «Dzieci pana Astronoma» / В. Хатомская «Дзеці пана Астранома».

9. M. Jaworzakowa «Oto jest Kasia» / М. Яварчакова «Гэта Кася».

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ
ДА ПАДРЫХТОЎКІ ВУЧНЯЎ ІV КЛАСА

Пасля заканчэння ІV класа вучні павінны:

в е д а ц ь:

- аб асноўных сродках сувязі сказаў у тэксце;
- аб структурных частках тэксту, падзеле на абзацы;
- аб тыпах тэкстаў (апавяданне, апісанне, разважанне);
- прозвішчы аўтараў, з творчасцю якіх пазнаёміліся на ўроках чытання, назвы і змест іх твораў;

- на памяць 6—8 вершаў;

м е ц ь у я ў л е н н е:

- аб жанравых своеасаблівасных казкі, легенды, байкі;
- аб мастацкіх сродках выразнасці (словы ў пераносным значэнні, вобразныя словы і выразы, параўнанні, фразеалагізмы);

у м е ц ь:

- чытаць правільна, асэнсавана і бегла цэлымі словамі ўголас і моўчкі (сам сабе);

- чытаць выразна ўголас мастацкія творы розных жанраў, карыстаючыся сродкамі інтанацыйнай выразнасці (тон, тэмп, паўза, лагічны націск);

- вызначаць тэму і галоўную думку твора;

- працаваць з тэкстам: дзяліць яго на часткі, складаць план; падрабязна, выбарачна і сцісла пераказваць мастацкі твор паводле гатовага плана;

- вызначаць тып тэксту (апавяданне, апісанне, разважанне);

- складаць тэкст-апавяданне і тэкст-апісанне паводле ўласных назіранняў або на падставе малюнка; распознаваць тэксты-разважанні;

- знаходзіць у тэксце словы, якія перадаюць настрой героя, яго думкі, перажыванні;

- знаходзіць у тэксце словы, якія перадаюць адносіны аўтара да падзей і герояў;

- характарызаваць героя па яго ўчынках і паводзінах;

- выказаць уласную ацэнку падзей і герояў;

- выяўляць у тэксце мастацкія сродкі выразнасці;

- сцісла пераказваць апавядальныя і апісальныя тэксты;

- складаць тэкст віншавання;

- выкарыстоўваць у мове словы ветлівасці (*выбачайце, калі ласка, дзякуй*).

ПОЛЬСКАЯ ЛІТАРАТУРА

У КЛАС

35 (70) гадзін

АБАВЯЗКОВАЯ ЛІТАРАТУРА

**Творы, якія ўводзяць вучняў
у кола народнай творчасці**

Міфы, паданні, легенды, сказанні

Паняцці міфа, легенды, сказання. Фантастычныя і рэалістычныя элементы ў вызначаных жанрах. Этычная адметнасць героя ў беларускіх і польскіх міфах і легендах.

Дзедал і Ікар

Праметэй

Геркулес

Польскія і беларускія міфы і паданні

Лех, Чэх і Рус

Пра вавельскага дракона

Пра Папеля і мышэй

Артур Опман Варшаўскія легенды

Аб Навагрудку (пераклад з беларускай мовы)

Аб возеры Свіцязь (пераклад з беларускай мовы)

**Творы, якія ўводзяць вучняў
у свет мастацкай літаратуры**

Казкі і байкі

Адметныя рысы байкі як літаратурнага жанру. Праблематыка і жанравыя адметнасці казкі. Адрозненне байкі ад казкі.

Ігнацій Красіцкі Дзеці і жабы

Адам Міцкевіч Сябры

Марыя Канапніцкая Пра гномаў і сірату Марысю [урывак]

Зоф'я Налкоўская *Малы заяц*

Марыя Дамброўская *Сабака*

Дом, дзеці, бацькі

Адам Міцкевіч *Вяртанне бацькі*

Баляслаў Прус *Катарынка*

Марыя Канапіцкая *Песня пра дом [Кахаеш дом, твой родны дом]*

Марыя Дамброўская *Каляды*

Апісанне хараства прыроды

Тэафіль Ленартовіч *Каліна*

Адам Аснык *Залева*

Юльян Тувім *Два вятры*

Славутыя людзі беларускай і польскай зямлі

Ян Чачот

Ігнацый Дамейка

Янка Купала

Тадэвуш Касцюшка

Адам Міцкевіч [легенда Пра Міцкевічаўскую бярозу]

Эліза Ажэшка

Рамуальд Траўгут

Абавязковым з'яўляецца завучванне твораў на памяць. Творы выбірае настаўнік. Адзін твор можа выбраць сам вучань.

ДАДАТКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

Генрык Сянкевіч *У пустыні і ў пушчы* [урывак]

Ян Бжэхва *Акадэмія пана Кляксы*

Ліс і ластаўка

ДАПАМОЖНІКІ ДЛЯ НАСТАЎНІКАЎ

Ян Парандоўскі *Міфалогія*

Зыгмунд Кубяк *Міфалогія грэкаў і рымлян*

Аляксандр Гейштар *Міфалогія славян*

ДАДАТКОВЫЯ МАТЭРЫЯЛЫ

Тэатральныя пастаноўкі, аўдыёзапісы і фільмы паводле легенд, паданняў, казак, прыгодніцкіх раманаў і раманаў падарожжа. Школьныя радыёпастаноўкі, прысвечаныя вядомым постацям гісторыі, літаратуры і героям народнай творчасці. Жывапіс: творы, выбраныя ў адпаведнасці з тэмай.

Способы вывучэння літаратурных твораў

Чытанне, слуханне, назіранне. Практыкаванні па чытанні самому сабе і слуханні на разуменне, кантроль уменняў. Чытанне ўголас з асаблівай увагай да інтанацыйных практыкаванняў. Слуханне чытання і дэкламавання вершаў настаўнікам, слуханне аўдыёзапісаў. Прагляд фільмаў, тэатральных спектакляў, дыяпазітываў, твораў жывапісу, якія тэматычна суадносяцца з прачытанымі на ўроках польскай літаратуры творамі.

Аналітычныя практыкаванні. Выказванні вучняў на тэму твораў і практыкаванні па іх апісанні і спробах аналізу. Параўнанне мовы літаратурнага твора з матэрыялам тэатральной пастаноўкі, фільма, аўдыёзапісу і творамі жывапісу. Пошукі і выяўленне жанравых асаблівасцей легенды, міфа, падання, казкі, байкі. Спробы параўнання жанравых прымет байкі і казкі.

Творчая дзейнасць вучняў. Дэкламаванне вершаў і ўрыўкаў з прозы з улікам інтанацыйных, дыкцыйных практыкаванняў, галасавой мадуляцыі, тэмпу маўлення. Тэатральныя гульні і інсцэніроўкі выбраных урыўкаў з твораў на ўроках, прызначаных для вывучэння дыялога. Ілюстрацыі да твораў. Творчасць вучняў, выкліканая ўражаннямі ад прачытанага.

Абавязковыя веды

Навыкі інтэрпрэтацыі. Назіранне за светам, прадстаўленым у літаратурным творы: час, прастора, дзеянні; фантастычныя і рэалістычныя элементы; літаратурны герой: яго паводзіны, учынкi, перажыванні; спробы распазнавання літаратурнага дзеяння, аўтара і чытача твора, ролі апавядальніка ў прозе і лірычнага героя ў паэзіі.

Жанрава-мастацкія асаблівасці. Міф, сказанне, легенда, паданне, казка як жанры, якія спалучаюць гістарычныя падзеі, рэлігійныя ўяўленні і ўяўленні пра звычаі з фантастычнымі элементамі; байка — невялікі вершаваны твор пра жывёл са схаваным алегарычным сэнсам і маралізатарскай канцоўкай; апавяданне, навела — невялікі празаічны твор з адзінай сюжэтнай лініяй і дакладна акрэсленым дзеяннем; своеасаблівасць апавядання: ад імя першай ці трэцяй асобы, апісанне, дыялог; моўныя, мастацкія, стылістычныя сродкі: эпітэт, параўнанне, метафара, гукаперайманне, анімізацыя, персаніфікацыя; сачыненне на літаратурныя тэмы і апісанне жыццёвых

падзей, падзей з уласнага жыцця, з жыцця вядомых асоб, блізкіх, твораў жывапісу і інш.; пераказ прапанаваных настаўнікам літаратурных твораў.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ПАДРЫХОТОЎКІ ВУЧНЯЎ V КЛАСА

Пасля заканчэння V класа вучні павінны ў м е ц ь:

- фармуляваць пытанні і адказваць на іх на падставе выбранага твора;
- чытаць уголас і выразна, з улікам спецыфікі культуры жывога слова;
- весці гутарку на тэму навакольнай рэчаіснасці, уласнай зацікаўленасці літаратурай і іншымі відамі культуры (кіно, тэатр, жывапіс), з дакладным значэннем, са свядомасцю эмацыянальнай насычанасці выказванняў і спробамі іх ацэнкі (асабліва этычнай);
- пісаць тэксты ў сувязі з патрэбамі штодзённай камунікацыі, з выражэннем уласнай дасведчанасці і ўражання, выкліканага ўздзеяннем літаратуры і іншых твораў культуры, у розных спрошчаных формах, не забываючы пра кампазіцыю (назва, план, абзац), стылістычную дакладнасць і граматычную, пунктуацыйную, арфаграфічную правільнасць, а таксама эстэтыку тэксту.

VI КЛАС

35 (70) гадзін

АБАВЯЗКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

**Творы, якія знаёмяць вучняў са светам мастацкай літаратуры
(падаюцца ў праблемна-тэматычным кантэксце)**

Дзеці, сям'я, дом, асяроддзе

Генрык Сянкевіч *Янка-Музыка*

Марыя Канапніцкая *Што бачылі дзеці ў дарозе* [пач.: *Едуць, едуць дзеці па дарозе...*]

Марыя Канапніцкая *Стэфэк Буркун*

Ян Бжэхва *Гультай*

Чэслаў Мілаш *Ганак*
Глумачыць бацька
 Данута Вавілоў *Вечар у Лазенках*
Хараство прыроды
 Юліуш Славацкі *У дзённіку Зоф'і Баброўны*
 Эліза Ажэшка *Над Нёманам* [урыўкі: *Дарога да Магілы; Легенда пра Яна і Цэцылію*]
 Юльян Тувім *Птушынае радыё*
Спознены салавей
 Леапольд Стаф *Матыў* [з цыкла *Птушкам нябесным*]
 Канстанты Ільдэфанс Галчынскі [урывак з *Альштынскай хронікі*]
 Ян Твардоўскі *Мурашка, страказа, божая кароўка*
Пра вераб'я
Паэты і пісьменнікі аб мове і роднай зямлі
 Януш Корчак *Аб нашай мове*
 Ян Каханоўскі *На дом у Чарналесці*
 Адам Міцкевіч *Свіцязь*
 Уладыслаў Сыракомля *Над Нёманам*
 Тэафіль Ленартовіч *Як гэта ў Мазовіі* [урывак]
 Яраслаў Івашкевіч *Недзе яшчэ заквітнеў бэз* [з цыкла *Гульні і забавы*]
 Міран Белашэўскі *Ах, калі б, калі б нават і печ забралі*
Звычаі, культура
 Ян Каханоўскі *Аб доктары іспанцы*
 Францішак Карпіньскі *Ранішняя песня*
Вячэрняя песня
 Адам Міцкевіч *Пан Тадэвуш* [Кн. IV: Спрэчка Дамейкі з Давейкам]
 Аляксандр Фрэдра *Павел і Гавел*
Помста [Папкін і Клара: заручыны]
 Малгажата Мусеровіч [урывак з рамана цыкла *Ежыцыяда*]

ДАДАТКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

Карнэль Макушыньскі *Чарцяня з сёмага класа*
 Адам Багдай *Канікулы з духамі*
 Збігнеў Ненацкі *Пан Аўтамабільчык і Тампліеры*
 Альфрэд Шклярскі *Томэк на Чорным кантыненце* [або іншы раман аб прыгодах Томка]
 Ян Твардоўскі *Пажаданні* [або іншы верш]

ДАПАМОЖНІКІ ДЛЯ НАСТАЎНІКАЎ

Марыя Багуцкая *Старажытнапольскія звычаі ў XVI—XVIII стст.*
Барбара Аградоўская *Польскія святы: традыцыя, звычай*
Марыя Барэйша *Каляды ў польскай культуры*
Крыстына Бокенхаім *За польскім сталом*

Спосабы вывучэння літаратурных твораў

Чытанне, слуханне, прагляд. Чытанне ўголас і выразнае чытанне з улікам спецыфікі культуры жывога слова; чытанне самому сабе — на разуменне; чытанне розных тыпаў тэкстаў (проза, драма, лірыка, публіцыстыка з дзіцячых перыядычных выданняў).

Прагляд відэа-, мастацкіх кінафільмаў (прыродазнаўчых, выхваўчых і патрыятычных), драматычных пастановак, наведванне музеяў, выстаў, месц, якія адносяцца да помнікаў сусветнай, нацыянальнай і рэгіянальнай культуры.

Уважлівае слуханне і разуменне:

- аўдыёвізуальных перадач (запісы, тэлебачанне, кіно, драматычныя пастаноўкі);
- выкананняў вучняў;
- дэкламаваных вершаў, прачытаных урыўкаў з прозы, драматычных пастановак;
- выказванняў вучняў на тэму прачытаных мастацкіх твораў, прагледжаных фільмаў, тэатральных відовішчаў, твораў жывапісу і інш.

Аналітычныя практыкаванні. Спроба самастойнага аналізу і інтэрпрэтацыі літаратурнага твора. Творы выбіраюцца і настаўнікам, і вучнямі: з мэтай выяўлення літаратурнага, пераноснага і сімвалічнага сэнсу, адметных рыс твораў, адрознення мастацкага вымыслу ад жыццёвай праўды, вылучэння розных элементаў мастацкай рэчаіснасці. Дыскусія, падвядзенне абагульненняў і высноў на падставе вывучанага твора.

Параўнанне жанравых прымет паэтычных твораў (верш, паэма) з творамі апавядальнай прозы (апавяданне, раман), вызначэнне своеасаблівасцей драмы.

Творчая дзейнасць вучняў. Дэкламаванне вершаў, мастацкае чытанне на памяць урыўкаў з прозы, маналогў з драмы з правільнай і выразнай артыкуляцыяй, дыкцыяй, неабходным націскам,

адпаведнай інтанацыяй, тэмпам выказвання і паўзамі. У выбраным (настаўнікам ці вучнем) творы аналіз прадугледжвае вызначэнне функцый і своеасаблівасцей яго розных элементаў і прымет.

Абавязковыя веды

Навыкі інтэрпрэтацыі. Фарміраванне творчых здольнасцей вучня і ўвядзенне паняцця «мастацкая выдумка». Уменне адрозніваць літаратурныя роды (паэзія, проза, драма, публіцыстыка) і жанры, прадугледжаныя праграмай навучання; галоўную дзеючую асобу ад другарадных персанажаў; вылучаць у творы наступныя стылістычныя сродкі: сінонім, метафара, параўнанне, эпітэт, анімізацыя, увасабленне; уменне вызначыць галоўную думку і маралізатарскую канцоўку, разумець іх ролю ў тэксце.

Жанрава-мастацкія асаблівасці. Раман, апавяданне, абразок як жанры апавядальнай прозы і іх характэрныя рысы (своеасаблівасць дзеяння, апавядання і сюжэта, апавядальнік і герой, прыметы эпічнага майстэрства мастака); лірычны верш, балада, ода, гімн, фрэшка (польская вершаваная мініяцюра) як паэтычныя жанры. Своеасаблівасць будовы верша: астрафічны і страфічны, паняцце рэфрэна.

Драма, камедыя, трагедыя як драматычныя жанры. Своеасаблівасць формы (дыялагічнасць), будовы (падзел на акты і сцэны); прызначэнне (відовішчнасць). Паняцце дыялога і маналога.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ПАДРыхтоўкі Вучняў VI Класа

Пасля заканчэння VI класа вучні павінны ўмець:

- фармуляваць пытанні і адказваць на іх на падставе выбранага аналізаванага твора;

- чытаць уголас з вылучэннем сэнсу мастацкага тэксту (дыкцыя, інтанацыя, паўза, націск);

- чытаць на разуменне, інакш кажучы, з распазнаваннем літаральных і пераносных значэнняў у творы;

- складаць уласны тэкст: умець падрыхтаваць план, выбраць назву, вызначыць уступ, развіццё тэзіса, заключэнне;

- пісаць уласны тэкст: апавяданне, апісанне рэчаў, краявіду, вобраза, характарыстыка сапраўднай асобы або літаратурнага героя;

- характарызаваць літаратурнага героя, спрабуючы абгрунтаваць матывацыйныя перадумовы яго ўчынкаў;
- вылучаць сюжэтныя лініі літаратурнага твора, вызначаючы спосаб пабудовы дзеяння і падкрэсліваючы сувязі, якія аб'ядноўваюць падзеі.

VII КЛАС

35 гадзін

АБАВЯЗКОВАЯ ЛІТАРАТУРА

**Творы, якія знаёмяць вучняў са светам мастацкай літаратуры
(падаюцца ў праблемна-тэматычным кантэксце)**

Наш дом, наша краіна і родная мова

Уладзіслаў Бранеўскі *Польская мова*

Юзаф Выбіцкі *Песня польскіх легіёнаў у Італіі*

Адам Міцкевіч *Пан Тадэвуш* [зварот]

Смерць палкоўніка

Эліза Ажэшка *Gloria victis* [урывак]

Марыя Канапніцкая [*Пайшла б я на край свету*] [з цыкла *Песенькі і песні*]

Генрык Сянкевіч *Крыжакі* [урывак]

Аляксандр Каміньскі *Каменне на шанец* [урывак]

Максім Багдановіч *Пагоня*

Чалавек, зямля, космас

Ян Кахановіч *Песня VI Панны* [з *Купальскай песні пра Сабутку*]

Адам Міцкевіч *Паруснік* [з *Крымскіх санетаў*]

Адольф Дыгасіньскі *Воўк, сабакі і людзі*

Станіслаў Лем *Зорныя дзённікі* [урывак]

Эва Ліпская *Наш камп'ютэр* [з тома вершаў *Я*]

Яшчэ раз наш камп'ютэр [з тома вершаў *Я*]

Пазнаём невядомае

Юліуш Славацкі *Баладына* [урывак]

Баляслаў Лесьмян *Прыгода Байдалы*

Канстанты Ільдэфанс Галчыньскі *Зялёная Гусь*

Славамір Мрожак *Вяселле ў Атаміцах*

ДАДАТКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

Адам Міцкевіч *Тры Будрысы* (Літоўская балада)

Станіслаў Высяпянскі *О, польская мова*

Канстанты Ільдэфанс Галчыньскі *Песня пра жаўнераў з Вестэр-плата*

Януш Корчак *Кароль Мацей Першы*

Станіслаў Лем *Аповесць пра пілота Піркса*

ДАПАМОЖНІКІ ДЛЯ НАСТАЎНІКАЎ

Марыя Багуцкая *Гісторыя польскай культуры*

Данута і Збігнеў Бенедыктовічы *Дом у народнай традыцыі*

Барбара Ваховіч *Марыі яго жыцця*

Генрык Дубоўнік *Фантастыка ў польскай літаратуры*

Антоній Смушкевіч *Чароўная гульня. Нарысы па гісторыі польскай навуковай фантастыкі*

Спосабы вывучэння літаратурных твораў

Чытанне, слуханне, прагляд, пісанне, маўленне. Чытанне ўголас, чытанне самому сабе на разуменне, асэнсоўваючы даслоўнае і пераноснае значэнні твора; знаёмства з творамі жывапісу, прагляд фільмаў, тэатральных спектакляў і тэлевізійных праграм са спробай аналізу, абмеркавання іх зместу, этычных праблем (праблема добра і зла, паводзін герояў) і сродкаў мастацкага выяўлення, спосабаў апавядання, апісання і мастацкага выяўлення.

Аналітычныя практыкаванні. Спробы аналізу твора з вызначэннем жанру і асаблівасцей мастацкага выражэння, галоўнай думкі і маралі твора, а таксама іх ролі ў тэксце; вылучэнне элементаў мастацкай рэчаіснасці і выяўленне сувязей паміж імі; устанаўленне дакладна асэнсаванай, абгрунтаванай розніцы паміж мастацкай выдумкай і праўдай; выказванне меркавання пра змест мастацкага твора.

Творчая дзейнасць вучняў. Ацэнка мастацкага твора з этычнага (герой і яго паводзіны, наваколле) і эстэтычнага пунктаў погляду; распазнаванне жанру паводле яго прымет і сродкаў мастацкага выражэння; выяўленне галоўнай думкі твора; фармуляванне вучнем уласных меркаванняў аб мастацкім творы.

Абавязковыя веды

Навыкі інтэрпрэтацыі. Фарміраванне творчага ўяўлення і ўвядзенне паняцця створанага свету ў мастацкім творы: апавяданне, прастора, час, падзеі, іх уклад і ход; выяўленне і каментарый адметных якасцей вывучаемых мастацкіх твораў і іншых тэкстаў культуры (твор жывапісу, тэатральная пастаноўка, фільм); вызначэнне функцый знойдзеных у тэксце сродкаў мастацкага выражэння; у працэсе аналізу праблематыкі твораў выкарыстанне вядомых вучнямі паняццяў і тэрмінаў з галіны літаратуразнаўства і культуры.

Жанрава-мастацкія асаблівасці. Распазнаванне жанравых адметнасцей рамана, навелы, апавядання, эсэ, афарызма, прыказкі; прыметы эпічнасці, разнавіднасці рамана, сюжэтная складанасць рамана; віды і жанравыя прыметы драмы, своеасаблівасць драматычнай формы (сцэна, акт, дыялог, падзел на асноўны тэкст і рэмаркі), мастацкая адметнасць драмы, дзеючыя асобы драмы; паэма і верш як паэтычныя формы; роля апавядальніка ў паэме; лірычны герой у вершах; паняцці: рытм, рыфма, радок, рэфрэн, страфа, галосны і зычны гукі, складападзел.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ПАДРыхТОўкі ВУЧНІЎ VII КЛАСА

Пасля заканчэння VII класа вучні павінны ў межах:

- дакладна перадаваць думку ў вуснай і пісьмовай формах;
- знаходзіць і даказваць галоўную думку мастацкага твора або іншага тэксту культуры;
- выказваць уласныя меркаванні аб мастацкім творы;
- фармуляваць пытанні і адказваць на пытанні, удзельнічаць у дыскусіі, наладжанай пасля прачытання мастацкага твора;
- складаць уласны тэкст: падрыхтоўваць план, падбіраць назву, кампанаваць уступную частку, развіццё тэзіса, заключэнне, складаць змест працы, улічваючы лагічны ўклад падзей;
- перапрацоўваць тэкст мастацкага твора: выконваць сціслы пераказ, скарачэнне, разважаць на тэму прачытанага твора;
- вызначаць матывы паводзін і ўчынкаў герояў мастацкага твора;
- вылучаць жанравыя асаблівасці мастацкіх твораў.

VIII КЛАС

35 гадзін

АБАВЯЗКОВАЯ ЛІТАРАТУРА

**Творы, якія знаёмяць вучняў са светам мастацкай літаратуры
(падаюцца ў праблемна-тэматычным кантэксце)**

Абрады, звычаі, традыцыя

Ян Каханоўскі *Купальская песня пра Сабутку* [урывак]

Адам Міцкевіч *Дзяды. Ч. II* [урывак]

Уладыслаў Рэймант *Сяляне* [урывак: Вяселле Ягны і Барыны]

Марыя Канапніцкая *У вербніцу*

Тытус Чыжэўскі *Ля пуні*

Пастаралі

Юльян Стрыйкоўскі *Галасы ў цемры* [урывак]

Пачуцці да Радзімы

Тэафіль Ленартовіч *Ноч*

Генрык Сянкевіч *Лятарнік*

Францішак Багушэвіч *Яснавяльможнай пані Арэшчысе*

Адам Аснък *Летні вечар*

Зоф'я Налкоўская *Гродна* [урывак]

Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч *Прыпяць*

Віслава Шымборская *Гавэнда аб любасці да роднага краю*

Тадэвуш Ружэвіч *Разня мужыкоў*

У свеце каштоўнасцей

Адам Міцкевіч *Гражына* [урывак]

Генрык Сянкевіч *Патоп* [урывак: Абарона Чанстаховы]

Эліза Ажэшка *Ліст Мар'яну Здзяхоўскаму* [урывак]

Стэфан Жаромскі *Сізіфава праца*

Чэслаў Мілаш *Яшчэ адзін верш аб Радзіме*

Ян Твардоўскі *Падзяка*

Віслава Шымборская *Кот у пустой кватэры*

ДАДАТКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

Чэслаў Мілаш *Паэтычны трактат. Уступ*

Ян Твардоўскі *Пярэдадзень каляд*

Юлія Хартвіг *Памяць аблокаў*
Марыя Радзевіч *Лета лясных людзей*
Аркадзь Фідлер *Дывізіён 303*
Кароль Альгерд Борхардт *Значыць капітан*
Павел Хуэле *Апавяданні на час пераезду* [на выбар]

ДАПАМОЖНІКІ ДЛЯ НАСТАЎНІКАЎ

Ян Станіслаў Быстрань *Гісторыя звычаяў у даўняй Польшчы.*
XVI—XVIII стагоддзі

Крыстына Бокенхаім *Двор, кунтуш, карабін*
Малгажата Мажджынская-Навотка *Аб модах і строях*

Спосабы вывучэння літаратурных твораў

Чытанне, слуханне, прагляд, пісьмо, маўленне. Крытычнае чытанне: ацэнка якасці, верагоднасці прачытанага тэксту; фармуляванне заўваг аб магчымым развіцці прапанаваных у тэксце сюжэтных ліній і ідэй; удзел у абмеркаванні той ці іншай тэмы і ўласны каментарый; удзел у дыскусіі на тэму прачытанага і абмяркоўваемага мастацкага твора; будова вусных і пісьмовых выказванняў у адпаведнасці з імкненнямі і абставінамі (у сувязі з жыццёвымі сітуацыямі і творамі мастацкай літаратуры); ажыццяўленне мэтанакіраваных рэдакцыйных спроб над тэкстам літаратурнага твора: выказванне, пераказ, скарачэнне, пашырэнне, стылістычныя пераўтварэнні тэксту (у меру пазнавальных магчымасцей вучня); змяненне вобразнага і акустычнага зместу ў пісьмовыя і вусныя выказванні.

Аналітычныя практыкаванні і творчая дзейнасць вучняў. Самаадукацыя: самастойныя пошукі і збіранне інфармацыі з розных крыніц (слоўнікі, энцыклапедыі, падручнікі, Інтэрнэт, тэксты мастацкай літаратуры); збіранне дакументацыі, запісванне, адбор і захоўванне інфармацыі, вядзенне запісаў на падставе пачутага або прачытанага твора са спробай аналізу; атрыманне інфармацыі з вуснага выказвання; вылучэнне элементаў мастацкай рэчаіснасці, вызначэнне і паясненне сувязей паміж імі; распазнаванне ў літаратурным творы галоўных і другарадных персанажаў са спробамі аналізу іх характару, паводзін і ролі; вылучэнне сувязей паміж мастацкім творам і біяграфіяй аўтара, яго гістарычным часам.

Абавязковыя веды

Навыкі інтэрпрэтацыі. Фарміраванне творчых уяўленняў і спробы абагульнення ведаў па літаратуры; супастаўленне свету мастацкай рэчаіснасці, створанай у літаратурным творы, з рэальным светам; разуменне сувязей паміж літаратурай і гістарычным часам, біяграфіяй аўтара і іншымі відамі культуры; вызначэнне розніцы паміж родамі (лірыка, эпас, драма, публіцыстыка) і жанрамі літаратуры; усведамленне свету мастацкага твора як пачуццёвага свету; адрозненне паняццяў «фантастыка» і «рэалізм», «міф», «легенда» і «праўда рэчаіснасці»; усведамленне функцыі стылістычных сродкаў (фанетычных, лексічных, семантычных, сінтаксічных: алегорыя, эпітэт, параўнанне, метафара і інш.); выкарыстанне тэрміналогіі, якая акрэслівае адметнасці і формы апавядання са спробай іх азначэння: маналог, дыялог, унутраны маналог, выказванне і апавяданне ад імя першай або трэцяй асобы, характарыстыка герояў, у тым ліку і параўнальная.

Жанрава-мастацкія асаблівасці. Распазнаванне прыналежнасці твора да літаратурнага роду (лірыка, эпіка, драма) і вызначэнне яго жанру; распазнаванне і вызначэнне прымет, прадугледжаных праграмай, эпічных праявітых жанраў (раман, апавяданне, навела, эсэ, рэпартаж, фельетон), лірычнай паэзіі (паэма, эпіграма, ода, гімн, элегія, фразка), драмы (драма, трагедыя, камедыя); вылучэнне відаў паэтыкі рамана (рэалістычны, навукова-фантастычны, псіхалагічны, бытавы), будовы верша (страфічны, астрафічны), драмы як дыялагічнай формы са спробай вызначэння ўласцівых для кожнага з відаў і твораў прымет і сродкаў мастацкага выяўлення; паняцце канфлікту і яго ролі ў творы; вызначэнне галоўнай ідэі і думкі літаратурнага твора.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ПАДРЫХОЎКІ ВУЧНЯЎ VIII КЛАСА

Пасля заканчэння VIII класа вучні павінны ўмець:

- вызначаць матывы дзеяння і паводзін герояў, акрэсліваць іх эмацыянальны стан, а таксама выкарыстаныя ў апісанні мастацкія сродкі;

- называць і вызначаць формы апавядання, асобу аўтара і апавядальніка, лірычнага героя і лірычны маналог ў паэтычных жанрах;

- вызначаць і называць адметныя рысы апавядання, асобу аўтара і героя, сродкі мастацкага выяўлення ў эпічных жанрах;
- вызначаць сутнасць і прычыны канфлікту ў літаратурным творы;
- абазначаць спецыфіку будовы драмы і мастацкую своеасаблівасць драматычных жанраў, а таксама дыялога як асноўнай формы выказвання;
- разумець і вызначаць у літаратурным тэксце стылістычныя сродкі (напрыклад, алегорыя, эпітэт, параўнанне, метафара, дыялектызм, архаізм, гукаперайманне);
- адрозніваць і паказваць формы апавядання ў лірычных, эпічных і драматычных творах, элементы верша (рытм, рыфма, радок, рэфрэн, страфа, астрафічнасць);
- адрозніваць структурныя часткі літаратурнага твора (назва, уступ, развіццё тэзіса, заключэнне (эпілог), спецыфіка будовы сюжэта, кантраст і паралелізм, рытарычныя пытанні);
- разумець і вызначаць формы і своеасаблівасць апавядання ў літаратурным творы, адрозніваць і выяўляць адметныя рысы лірычнага маналага, дыялога, апавядання;
- самастойна збіраць і канспектаваць інфармацыю аб творах мастацкай літаратуры, пісьменніках, гістарычных постацях з энцыклапедый, слоўнікаў, падручнікаў і інш.;
- умець складаць тэкст: рыхтаваць план, выбіраць назву; апрацоўваць змест паводле лагічнага развіцця падзей (уступ, развіццё тэзіса, заканчэнне);
- вылучаць сувязі паміж літаратурнымі творамі і біяграфіямі аўтараў, улічваючы гістарычны час;
- вылучаць і асэнсоўваць каштоўнасці: этычныя (дабро і зло), эстэтычныя (прыгажосць кахання і сяброўства), ідэалагічныя (патрыятызм, значэнне радзімы, роднага дома).

ГІСТОРЫЯ ПОЛЬСКОЙ ЛІТАРАТУРЫ

ІХ КЛАС

35 гадзін

СЯРЭДНЯВВЕЧЧА

Паняцце «літаратурная эпоха (літаратурны перыяд)». Сувязі развіцця грамадства з развіццём культуры і літаратуры.

Сярэднявечча ў Еўропе (з IV—V стст. па XIV ст.), у Польшчы (X—XV стст.). Узнікненне польскай дзяржаўнасці. Пісьменнасць на лацінскай і польскай мовах. Тэацэнтрызм як філасофская аснова: Бог у якасці адзінай і найбольш важнай каштоўнасці ў людскіх справах. Схаластыка і містыцызм. Біблія і значэнне евангельскіх прынцыпаў. Бог (дабро, міласэрнасць) і сатана (зло) як алегорыя існавання чалавека і магчымасць яго маральнага выбару.

Рэлігійная і свецкая літаратура. *«Багародзіца»* — твор, заснаваны на сістэме хрысціянскіх уяўленняў, як першы помнік польскай літаратуры.

Прапаведзь (казанне) як жанр рэлігійнай літаратуры: *«Свентакшыскія прапаведзі»*.

Адметныя рысы дыялога як літаратурнай формы (*«Размова магістра Палікарпа са Смерцю»*).

Хрысціянства і яго ўплыў на іерархію каштоўнасцей у літаратуры.

Дыялогі праз час. Сярэдневяковыя тэмы ў сучаснай літаратуры. Іх роля і значэнне ў працэсе этычнага (маральнага) і эстэтычнага выхавання вучня.

АБАВЯЗКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

Багародзіца

Размова магістра Палікарпа са Смерцю

Вьлецела душа з цела

Паслухайце, браткі мілыя

Пшэцлаў Слота *Верш пра наводзіны за сталом*
Гал Ананім *Польская хроніка*. Кн.1. Пераклад Рамана Градэцкага,
урывак [пач.: *Баласлаў, слаўны княжа*]

Ян Длугаш *Аналы, або Хронікі слаўнага Польскага Каралеўства*.
Пераклад Юліі Мрук [урывак аб смерці Завішы Чорнага]

Дыялогі праз час

Кшыштаф Каміль Бачыньскі *Малітва да Багародзіцы*

Юльян Тувім *Песенька памерлага*

Міран Белашэўскі *Старая песня аб Бінаровай*

АДРАДЖЭННЕ (РЭНЕСАНС)

Адраджэнне ў Заходняй Еўропе з XIV да пачатку XVI ст., у Польшчы з канца XV да апошняй дэкады XVI ст.

Акрэсленне тэрміну «Рэнесанс (Адраджэнне)». Традыцыя Рэнесансу: супраціўленне сярэдневяковым ідэалам; антрапацэнтрызм; гуманістычная мадэль культуры. Паняцці: гуманізм, антрапацэнтрызм, гармонія, боскі лад. Рэфармацыя і яе значэнне. Узнікненне друкаваных выданняў. Навука. Фарміраванне нацыянальнай свядомасці. Развіццё грамадскай і палітычнай думкі. Грамадскія і палітычныя акцэнты ў творчасці Мікалая Рэя і Анджэя Фрыча Маджэўскага. Творчасць Яна Каханюўскага — увасабленне сістэмы рэнесансных каштоўнасцей. Культ вёскі і вясковага жыцця; патрыятычная, грамадская і маральная праблематыка, багацце жанраў у творчасці Каханюўскага. Крытычныя матывы і трывога за лёсы Радзімы ў «*Сеймавых казаннях*» Пятра Скаргі. Ідыліі Шымана Шымановіца.

Дыялогі праз час. Рэнесансныя традыцыі ў сучаснай літаратуры.

АБАВЯЗКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

Мікола Гусоўскі *Песня пра зубра*. Пераклад Яна Каспровіча [урывак]

Бернат з Любліна *Тое, што любім, то нам часта перашкаджае* [з *Жыццё Эзона Фрыгійца, звычайнага мудраца, з яго прынавесцямі*]

Мікалай Рэй *Невялікая гутарка паміж трыма асобамі, Панам, Войтам і Ксяндзом* [урывак]

Калі лета прыйдзе, што з ім рабіць [урывак з *Жыцця пачцівага чалавека*]

Выбраныя афарызмы

Ян Каханоўскі *Песні, першыя кнігі* [на выбар]

- Песня II (пач.: *Сэрца ўзрастае, глядзячы на гэтыя часы!*)
- Песня IX (пач.: *Хочам адзін аднаму быць радыя?*)
- Песня XIV (пач.: *Глядзі, як снег бялее на гарах...*)
- Песня XX (пач.: *Прыемна шалець, калі час...*)

Песні, другія кнігі [на выбар]

- Песня IX (пач.: *Не пакідай надзеі...*)
- Песня XXV (пач.: *Чаго ты хочаш ад нас, Божа, за Твае шчодрыя дары?*)

Купальская песня пра Сабутку [урыўкі]

Фрашкі [на выбар]

- *Пра свае кнігі* [з Кнігі першай]
- *Аб людскім жыцці* [з Кнігі першай]
- *Пра ліну* [з Кнігі другой]
- *Гарам і лясам* [з Кнігі трэцяй]
- *Фрашкам* [з Кнігі трэцяй]

Трэны [на выбар] Трэн I, Трэн VI, Трэн VII, Трэн X, Трэн XVIII

Пётр Скарга *Сеймавыя казанні* [урывавак]

Шымон Шымановіч *Ідылія васемнацатая. Жняцы* [з цыкла *Ідыліі*] [урывавак]

Дыялогі праз час

Баляслаў Лесьмян *Уршуля Каханоўская*

Леапольд Стаф *Перад спевам*

Юльян Тувім *Чарналессе*

Ежы Ліберт *Аб чарналескай ліпе*

Уладыслаў Бранеўскі [*Ганка! Гэта ўжо тры з паловай гады...*]

[з тома *Ганка*]

Тадэвуш Новак *Псалом пра нож у плячах*

Любоўны псалом

Станіслаў Ежы Лец *З Непрычэсаных думак*

БАРОКА

Барока ў культуры Заходняй Еўропы ахоплівае перыяд з канца XVI да канца XVII ст., у Польшчы — усё XVII ст.

Паняцце барока і назва літаратурнай эпохі. Этычныя і эстэтычныя прынцыпы барока. Сарматызм і контррэфармацыя. Прыдворная (творчасць Яна Анджэя Морштына, Даніэля Набароўскага) і шля-

хецкая (творчасць Вацлава Патоцкага) культура. Дзённікі (Ян Хры-
застом Пасак) і эпістала (Ян III Сабескі).

Дыялогі праз час. Барочныя традыцыі ў сучаснай літаратуры.

АБАВЯЗКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

Ян Анджэй Морштын *Песня ў лагеры пад Жваньцам* [з тома
Розныя вершы]

Аб сабе самім [з тома *Лютня*]

Нясталасць [з тома *Лютня*]

Ракі [з тома *Лютня*]

Да трупа [з тома *Лютня*]

Збігнеў Морштын *Журботныя трэны Апалона з Музамі* [урывак]

Даніэль Набароўскі *Пра вочы англійскай каралеўны*

Вацлаў Патоцкі *Вольныя ад плуга козы* [з тома *Мараліі*]

Натура для ўсіх аднолькавая [урывак]

Мікалай Сэмп Шажынскі *Санет IV* [з тома *Рытмы, або Польска-
скія вершы*]

Дыялогі праз час

Яраслаў Марэк Рымкевіч *Бедны Лазар*

Сентыментальны вершык красавіка

Станіслаў Грахавяк *Пані*

АСВЕТНІЦТВА

Асветніцтва ў заходняй літаратуры ахоплівае перыяд XVIII ст.,
у польскай літаратуры — XVIII — пачатак XIX ст.

Паняцці асветніцтва і рацыяналізму як галоўнай філасофска-
інтэлектуальнай плыні. Культ розуму, крытыцызм і рацыяналізм.
Імкненне да грамадскіх пераўтварэнняў. Утылітарны і дыдактычны
характар літаратуры. Роля асветы і выхавання ў грамадстве. Класі-
цызм (Ігнацый Красіцкі, Адам Нарушэвіч, Станіслаў Трэмбецкі),
ракако (Францішак Дыянізіў Князьнін, Каятан Вянгерскі), сенты-
менталізм (Францішак Карпіньскі, Ф. Д. Князьнін) як галоўныя лі-
таратурныя напрамкі. Літаратурныя жанры (байка, раман, элегія,
ідылія) і адметнасць стылю. Паэзія з нагоды і яе жанры (памфлет,
сатыра, эпіграматычны партрэт, загадка, пасквіль).

Дыялогі праз час. Традыцыі і матывы Асветніцтва ў сучаснай
літаратуры.

АБАВЯЗКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

- Ігнацый Красіцкі [*Святое каханне да любай радзімы...*]
Прадмова да баек [з тома *Байкі і прыпавесці*]
Яня і ваўкі [з тома *Байкі і прыпавесці*]
Каралю [з тома *Сатыры і лісты*]
П'янства [з тома *Сатыры і лісты*]
Манахамахія, або Вайна манахаў [урывак]
Прыгоды Мікалая Дасвядчынскага [урывак з Кнігі II, раз-
дзел IV: аб шанаванні роднай мовы]
Адам Нарушэвіч *Бедны літаратар* [урыўкі]
Мая забава
Ліст Яну Мікалаю Хадкевічу, Варшава 24 VIII 1773
Ліст Станіславу Аўгусту, Гродна 21 VI 1777
Юльян Урсын Нямцэвіч *Вяртанне пасла* [урывак]
Уладыслаў Лакетак [з *Гістарычных спеваў*]
Францішак Карпіньскі *Юстыне. Сум па вясне*
Лаура і Філон [урывак]
Песня аб Божым нараджэнні
Гісторыя маіх часоў і людзей, з якімі я жыў [урывак пра
гродзенскі сейм]
Юзаф Выбіцкі *Песня польскіх легіёнаў у Італіі*
Францішак Дыянізіў Князьнін *Вусам*
Войцех Багуслаўскі *Песенька Бардоса* [*Уяўны цуд, або Кракавя-
не і горцы*, акт I, сцэна 7]

Дыялогі праз час

- Марыя Паўлікоўская-Яснажэўская *Лаура і Філон*
Збігнеў Херберт *Класік*

РАМАНТЫЗМ

Рамантызм у літаратуры Заходняй Еўропы ахоплівае перыяд 1789—1830 гг., у польскай літаратуры — 1822—1863 гг. Фазы развіцця польскага рамантызму: перадлістападаўскі і паслялістападаўскі (пасля Лістападаўскага паўстання 1830 г. падзел на рамантызм эміграцыйны і краёвы).

Рамантызм як новая культурная фармацыя. Роля гістарычных падзей і іх уплывы на фарміраванне еўрапейскага рамантызму: Вя-

лікая французская рэвалюцыя (1789) і напалеонаўскія войны. Адмаўленне ад светапогляду і эстэтыкі Асветніцтва. Спірытуалізм і дыялектыка (Імануіл Кант, Георг Вільгельм Гегель) — філасофская аснова рамантызму. Апафеоз бунту і маладосці: «Адчуванне і вера» (Адам Міцкевіч) як прынцып рамантычнага пазнання чалавека і свету. Народнасць і праблема ацэнкі свету. Вяртанне да натуры. Чалавек і натура: «Усюды натура звяртаецца да чалавека» (Маўрыцый Махнацкі). Адкрыццё багацця ўнутранага свету чалавека. Адкрыццё ролі часу: чалавек у якасці гістарычнай асобы. Бачанне Бога і пацукцё адзінства чалавека з космасам.

Цікаваць да гісторыі. Сувязі літаратуры з гісторыяй, грамадскім і палітычным жыццём народа.

Спецыфіка развіцця літаратуры рамантызму: праблематыка, літаратурныя роды і жанры. Узаемадзеянне польскай, беларускай і ўкраінскай культур у польскім рамантызме. Трагедыя Лістападаўскага паўстання (1830) і яго праблематыка ў польскай літаратуры. Польскі рамантызм у краіне і эміграцыі.

Творчасць Адама Міцкевіча віленска-ковенскага перыяду. «*Балады і рамансы*» і новыя ідэйна-мастацкія каштоўнасці: «*Дзяды*» (Ч. II, IV). Эміграцыйны перыяд: «*Дзяды*» (Ч. III), «*Пан Тадэвуш*» — праблема малой і вялікай радзімы. Рамантычная драма ў творчасці Юліуша Славацкага («*Кардыян*», «*Баладына*»).

Мастацкая адметнасць літаратурнай творчасці Зыгмунда Крацінскага.

Паэтычнае наватарства Цыпрыяна Каміля Норвіда.

Проза ў літаратуры рамантызму і творчасць Юзафа Ігнацыя Крашэўскага.

Беларуская праблематыка ў літаратуры рамантызму (Ян Чачот, Тэафіль Ленартовіч, Уладыслаў Сыракомля, Юзаф Ігнацій Крашэўскі, Ян Баршчэўскі).

Камедыі Аляксандра Фрэдры.

Дыялогі праз час. Традыцыі рамантызму ў сучаснай літаратуры.

АБАВЯЗКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

Адам Міцкевіч *Ода да маладосці*

Рамантычнасць [з цыкла *Балады і рамансы*]

Свіцязянка [з цыкла *Балады і рамансы*]

*Да М****

- Дзяды [урывкі]
 • Ч. IV [урывак]
 • Ч. III [урывкі]
Рускім сябрам
Няпэўнасць
Пан Тадэвуш [урывкі]
 [Паліліся мае слёзы чыстыя...]
 [Над вадой вялікай і чыстай...]
Exegi monumentum aere perennius... [з *Гарацыя* пач.: *Свеціцца помнік мой...*]
- Юліуш Славацкі *Кардыян*. Акт III, сцэна 4 [урывак]
Бацька зачумленых [урывак]
Грабніца Агамемнана [урывак]
Бянёўскі
Мой заповіт
- Зыгмунт Красіньскі *Не-Боская камедыя*. Ч. III [урывак]
Псалом каханьня [урывак]
- Юзаф Ігнацій Крашэўскі *Старая казка* [урывак]
Ульяна [урывак]
Стыр і Гарынь [з *Успаміны Валыні, Палесся і Літвы*]
- Цыпрыян Каміль Норвід *Памяці Бэма жалосная рапсодыя*
Мінулае [з цыкла *Vade-mecum*]
У Вероне [з цыкла *Vade-mecum*]
Мова — родная [з цыкла *Vade-mecum*]
Чорныя кветкі [урывак]
- Уладыслаў Сыракомля *З уражанняў палескага падарожжжа* [урывак]
Пілігрым у канцы вандравання [урывак]
- Тэафіль Ленартовіч *Дух сіраты*
Мая песенька
Мазур
Залаты кубак
- Ян Чачот *Сялянскія песні з берагоў Нёмана і Дзвіны* [урывкі]
Прызванне паэта
Ландыш
Прадзільшчыца
- Аляксандр Фрэдра *Помста* [урывак]
 Ян Баршчэўскі *Ваўкалак* [з *Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях*]

Дыялогі праз час

Марыя Паўлікоўская-Яснажэўская *Ленартовіч*

Юльян Пшыбась *Вяртанне з Навагрудка*

Тадэвуш Ружэвіч *Хлеб*

Лазанскія вершы

ДАПАМОЖНІКІ ДЛЯ НАСТАЎНІКАЎ

Сярэднявечча

Анталогіі

Польская свецкая паэзія XV ст. Апрац. М. Уладарскі

Сярэдневяковая польская рэлігійная песня. Апрац. М. Каролька

Сярэдневяковая польская проза. Апрац. С. Вертэль-Вярчыньскі

Навуковыя працы

Чалавек Сярэдніх вякоў. Рэд. Ж. Ле Гоф, пераклад М. Радажыцкай-Паолеці

Ю. Леваньскі *Драма і тэатр часоў Сярэднявечча і Рэнесансу ў Польшчы*

Т. Міхалоўская *Сярэднявечча*

Я. Сакольскі *Старажытнапольская літаратура. Лексікон польскай літаратуры*

Зразумець Сярэднявечча. Хрэстаматыя, кантэксты і літаратурныя матэрыялы. Апрац. Р. Мазуркевіч

Рэнесанс

Анталогіі

Анталогія плутаўскай паэзіі XVI і XVII стст. Апрац. С. Гжэшчук

Навуковыя працы

Я. С. Быстрань *Гісторыя звычаяў у даўняй Польшчы. XVI—XVII стст.*

Ян Каханюўскі *Інтэрпрэтацыі.* Пад рэд. Я. Блоньскага

Ю. Леваньскі *Драма і тэатр часоў Сярэднявечча і Рэнесансу ў Польшчы*

Я. Пельц *Літаратура Рэнесансу ў Польшчы*

Я. Тазбір *Шляхецкая культура ў Польшчы. Росквіт — заняпад — рэлікты*

Е. Зёммак *Рэнесанс*

Барока

Анталогіі

Паэты польскага барока. Т. 1—2. Апрац. Я. Сакалоўская, К. Жукоўская

Навуковыя працы

Літаратура польскага барока ў коле ідэй. Рэд. А. Навіцкая-Ежова, М. Ханусевіч, А. Карпіньскі

Я. Окань *Драма і школьны тэатр. Езуіцкія сцэны ў Польшчы XVII ст.*

Уяўленне мінулых эпох. *Вобразы — тэмы — ідэі*. Рэд. І. К. Галіньскі

Асветніцтва

Анталогіі

Письменнікі польскага Асветніцтва. Т. 1—3. Пад рэд. Т. Касткевіч і З. Галіньскага

Навуковыя працы

Паляпшэнне свету — адважнае рамяство. Анталогія паэзіі польскага Асветніцтва. Апрац. Т. Касткевіч і З. Галіньскі

А. Ценьскі *Асветніцтва. Лексікон польскай літаратуры для вучняў і настаўнікаў*

Т. Касткевіч *Класіцызм. Сентыменталізм. Нарысы аб літаратурных напрамках польскага Асветніцтва*

М. Клімовіч *Асветніцтва*

Р. Пшыбыльскі *Класіцызм, або сапраўдны канец Польскага Каралеўства*

К. Вяжбіцкая-Міхальская *Тэатр у Польшчы XVIII ст.*

Інтэрпрэтацыі

Польская драма. Інтэрпрэтацыі. 1-я частка: Ад XVI ст. да Маладой Польшчы. Пад рэд. Ю. Цяховіча і З. Майхроўскага

Польская лірыка. Інтэрпрэтацыі. Пад рэд. Я. Пракопа і Я. Славіньскага

Навела, апавяданне, гавэнда. Інтэрпрэтацыі. Пад рэд. К. Барташыньскага і інш.

Слоўнікі

І. Галіньскі, Р. Мазуркевіч, П. Вільчэк *Школьны слоўнік польскай літаратуры*

У. Капаліньскі *Слоўнік міфаў і традыцый культуры
Слоўнік старажытнапольскай літаратуры. Сярэднявечча —
Рэнесанс — Барока.* Пад рэд. Т. Міхалоўскай
Слоўнік літаратуры польскага Асветніцтва. Пад рэд. Т. Каст-
кевіч

Рамантызм

Анталогіі

*Маніфесты рамантызму 1790—1830 гг. Англія, Германія, Фран-
цыя.* Выбар тэкстаў і апрац. А. Кавальчык

М. Янён *Рэдут. Рамантычная нацыянальна-вызваленчая паэзія*

Б. Мондра-Шалкрос *Дом рамантычнага мастака*

М. Півіньская *Рамантычнае каханне*

Р. Пшыбыльскі *Сады рамантыкаў*

А. Віткоўская *«Я, дурны славянін»*

Навуковыя працы

Ю. Бахуж *Як пахне ў Літве Міцкевіча*

Ф. Кладо *Энцыклапедыя рамантызму: жывапіс, скульптура,
архітэктура, літаратура, музыка.* Тлум. Х. Кэншыцкая

Рамантычная драма і тэатр. Пад рэд. Д. Ратайчак

М. Янён *Рамантычная гарачка*

А. Кавальчык *Славацкі*

Я. Лукасевіч *Міцкевіч*

І. Апацкі *Паэзія рамантычных пераломאў*

С. Пігань *«Пан Тадэвуш».* *Рост, велічыня і слава. Літаратурнае
даследаванне*

Я. М. Рымкевіч, Д. Сівіцкая, А. Віткоўская, М. Зялінская *Міц-
кевіч. Энцыклапедыя*

Д. Сівіцкая *Рамантызм 1822—1863 гг.*

З. Стэфаноўская *Выпрабаванне цвярозага розуму. Літаратурныя
даследаванні творчасці Міцкевіча*

А. Віткоўская *Вялікія польскія рамантыкі. Постаці. Міцкевіч,
Славацкі, Красіньскі, Норвід*

А. Віткоўская, Р. Пшыбыльскі *Рамантызм*

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ
ДА ПАДРЫХТОЎКІ ВУЧНЯЎ ІХ КЛАСА

Пасля заканчэння ІХ класа вучні павінны:

в е д а ц ь:

- літаратурныя творы, змешчаныя ў каноне абавязковых тэкстаў і пазнання ў працэсе асабістага чытання і працы на ўроках;
 - храналагічную паслядоўнасць і межы літаратурных эпох у суадносінах з гістарычнымі фактамі і падзеямі грамадскага жыцця; паняцце гістарычна-літаратурнага працэсу;
 - адметныя рысы літаратурнага твора;
 - размяшчэнне твора ў гістарычным прамежку часу творцы (мастака) і яго значэнне ў эпосе чытача (гледача, слухача);
 - спецыфіку літаратурнай традыцыі: сярэдневяковай, рэнесанснай, барочнай, асветніцкай, рамантычнай; іх выкарыстанне ў сучаснай літаратуры (дыялогі праз час);
 - жанры і літаратурныя роды;
 - паняцце літаратурнай традыцыі і ўласцівых ёй мастацкіх сродкаў;
 - кантэксты твора: гістарычны і біяграфічны;
- у м е ц ь:
- вызначыць і апісаць характэрныя рысы будовы і стылю літаратурнага твора;
 - акрэсліць інтэрпрэтацыйны кантэкст твора: выявіць сувязі з нацыянальнымі і грамадскімі перадумовамі, а таксама літаратурнымі напрамкамі эпохі;
 - прымяняць элементарныя паняцці паэтыкі, аналізуючы літаратурны твор;
 - даваць характарыстыку героя і высвятляць спецыфіку яго мастацкага ўвасаблення;
 - параўноўваць літаратурныя творы з розных эпох паводле падобных матываў;
 - выяўляць каштоўнасці, характэрныя для розных эпох (Сярэднявечча, Адраджэнне, Барока, Асветніцтва, Рамантызм);
 - выкарыстоўваць спецыяльную літаратуру (падручнікі, навуковыя працы) і розныя крыніцы інфармацыі (лексіконы, дакументы, слоўнікі, энцыклапедыі, аўдыё- і відэазапісы, Інтэрнэт).

Ж КЛАС

35 гадзін

ПАЗІТЫВІЗМ

Пазітывізм у літаратуры Заходняй Еўропы ахоплівае перыяд 1830—1871 гг., характарызуецца багаццем плыняў і кірункаў, аднак дамінуючая лінія ў развіцці літаратуры — рэалізм.

У польскай літаратуры пазітывізм ахоплівае перыяд 1863—1890 (1895) гг. Паняцце пазітывізму як літаратурнага напрамку ў Польшчы. Філасофская аснова літаратуры пазітывізму (Агюст Конт) і галоўныя прынцыпы развіцця: утылітарызм, навуковасць, арганічная праца, рэлігійная, грамадская і нацыянальная талерантнасць, эмансіпацыя жанчын. Літаратурныя напрамкі і плыні: пазітывізм, рэалізм, натуралізм. Дакументальныя і публіцыстычныя жанры. Навелістыка ў перыяд пазітывізму (Эліза Ажэшка, Марыя Канапніцкая, Баляслаў Прус, Генрык Сянкевіч).

Раман: тэндэнцыйнасць і прадметнасць, прынцыпы тыповага і індывідуальнага, свет і герой. Абмежаванні цензуры і новыя мастацкія сродкі (алюзія і эзопаўская мова). Малая радзіма ў раманах Ажэшкі. Беларуская праблематыка ў творчасці Ажэшкі. Францішак Багушэвіч пра Элізу Ажэшку ў вершы «*Яснавяльможнай пані Арэшчыце*». Гістарычныя раманы Генрыка Сянкевіча і нацыянальна-вызваленчыя традыцыі. Раман Баляслава Пруса «*Лялька*» і крызіс каштоўнасцей пазітывізму. Паэзія Адама Асныка.

Дыялогі праз час. Ідэйна-мастацкія традыцыі пазітывізму ў сучаснай літаратуры.

АБАВЯЗКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

Эліза Ажэшка *Дзюрдзі* [урывак]

Над Нёманам [урывкі]

- з тома II, раздзел IV (Юстына каля Магілы)
- з тома II, раздзел V (Лоўля яціцы)
- з тома III, раздзел III (Вяселле)
- з тома III, раздзел IV (Заручыны на беразе Нёмана)

Хам [урывак]

Людзі і кветкі на берагах Нёмана [урывак]

Марыя Канапніцкая *Калыхайся, калыхайся*

Свецяцца зоркі, свецяцца

Рота

А як пайшоў кароль на вайну

Мендэль Гданьскі [урываўк]

Баляслаў Прус *Хронікі* [урываўк]

Прыгода Стася [урываўк]

На канікулах

Лялька [урыўкі]

- урываўк з т. 1 (Дзённік старога прыказчыка)
- урываўк з т. 2, раздзел VIII (аповесць Вянгелка пра спячую дзяўчыну і маладога каваля)
- урываўк з т. 2, раздзел XIX

Генрык Сянкевіч *Ганя* [урываўк]

Патоп [урыўкі]

Крыжакі [урыўкі]

Quo vadis [урываўк]

- урываўк з т. 3, раздзел XXIII (Барацьба Урсуса з германскім турам)

Адам Аснък *Маладым*

Карамельны верш

Залева

Кедр

[*Паміж намі нічога не было...*]

Дыялогі праз час

Чэслаў Мілаш *Распрананне Юстыны*

Данаўненне да верша

Станіслаў Тарноўскі *Генрыка Сянкевіча «Агнём і мячом»*

Вітальд Гамбровіч *Сянкевіч* [урыўкі]

МАЛАДАЯ ПОЛЬШЧА

Літаратура Маладой Польшчы: 1890 (1895)—1918 гг. У літаратурах Заходняй Еўропы гэты перыяд мае агульнапрынятую назву: літаратура пералому XIX—XX стст. (1870—1914). Назва эпохі ў польскай літаратуры. Філасофская аснова: А. Шапенгаўэр, Ф. Ніцшэ, І. Тэн. Крызіс, расчараванне, песімізм. Сістэма ідэйна-эстэтычных каштоўнасцей; змяненні ў свядомасці мастака і чытача. Літа-

ратурныя напрамкі і плыні: натуралізм, францысканізм, неарамантызм, мадэрнізм; дзве ідэйныя пазіцыі: грамадзянскае служэнне мастака (Стэфан Жаромскі), мастацтва дзеля мастацтва (Станіслаў Пшыбышэўскі). Змены і новыя тэндэнцыі ў прозе (публіцыстыка, навілістыка, раман): зварот да ўнутранага свету асобы (творчасць Стэфана Жаромскага, Уладыслава Станіслава Рэйманта). Младапольская драма: праблематыка, жанры, мастацкая адметнасць, мова (творчасць Станіслава Выспяньскага, Габрыэлі Запольскай). Паэзія: праблематыка, новыя ідэйна-мастацкія тэндэнцыі, мова. Творчасць Казімежа Пшэрвы-Тэтмайера, Яна Каспровіча, Леапольда Стафа.

АБАВЯЗКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

Казімеж Пшэрва-Тэтмайэр *Канец XIX стагоддзя*

Мелодыя начных туманоў (На чорным вусеневым ставе)

На скалістым Падгаллі [урывак]

Бабскі выбар

Ян Каспровіч *3 хаціны*

У цемру сходзіць мая душа

Ах! Не раз здаецца мне...

Куст шышыны ў цёмнасмрачынскіх скалах

[*Закахалася мая душа...*] [з цыкла *Кніга ўбогіх*]

[*Каханне ты маё!..*] [з цыкла *Кніга ўбогіх*]

[*Рэдка на маіх губах..*] [з цыкла *Кніга ўбогіх*]

Леапольд Стаф *Асенні дождж*

Каваль

Танец Хоры

Стэфан Жаромскі *Нязломная* [урывак]

Верная рака [урыўкі]

Бяздомныя людзі [урывак]

Доктар Пётр [урывак]

Рэха лясоў [урывак]

Уладыслаў Станіслаў Рэймант *Сяляне* [урыўкі]

• Ч. I Восень [урывак з раздзела IX]

• Ч. II Зіма [урывак з раздзела IV: Куцця ў Барынаў]

• Ч. III Вясна [урывак з раздзела VI: Суседская дапамога ў «палявых работах»]

• Ч. IV Лета [урывак з раздзела I: Смерць і пахаванне Барыны]

Станіслаў Выспяньскі *Вяселле* [урыўкі]
Габрыэля Запольская *Мараль пані Дульскай* [урыўкі]
Тадэвуш Міціньскі *Накцюрн* [з цыкла *Палярныя ночы*]
[Бывай здарова!...] [з цыкла *Ужо світае*]

ДАПАМОЖНІКІ ДЛЯ НАСТАЎНІКАЎ

Пазітывізм

Анталогіі

Шэдэўры навелістыкі пазітывізму. Выбар і пасляслоўе Э. Песь-
цікоўскага

Літаратурныя праграмы і дыскусіі перыяду пазітывізму. Апрац.
Я. Кульчыцкая-Салоні

Навуковыя працы

Г. Баркоўская *Пазітывісты і іншыя*

Ю. Бахуж *Прадмова да: Э. Ажэшка, Над Нёманам*

Ю. Бахуж *Прадмова да: Б. Прус, Лялька*

Т. Буйніцкі *Польскі гістарычны раман XIX ст.*

Пазітывісцкая драма і тэатр. Пад рэд. Д. Рагайчак

Э. Янкоўскі *Эліза Ажэшка*

Г. Маркевіч *Пазітывізм*

Я. Тамкоўскі *Мой пазітывізм*

Т. Жабскі *Сянкевіч*

Інтэрпрэтацыі

Польская драма. Інтэрпрэтацыі. Частка I: З XVI стагоддзя да
Маладой Польшчы. Пад рэд. Ю. Цяховіча і З. Майхроўскага

Польская лірыка. Інтэрпрэтацыі. Пад рэд. Я. Пракопа і Я. Сла-
віньскага

Навела, апавяданне, гавэнда. Інтэрпрэтацыі. Пад рэд. К. Барта-
шыньскага і інш.

Слоўнікі

Слоўнік польскай літаратуры XIX стагоддзя. Пад рэд. Ю. Баху-
жа і А. Кавальчык

Маладая Польшча

Анталогіі

Анталогія лірыкі Маладой Польшчы. Прадмова, выбар і апрац.
І. Сікоры

Тэатральная думка Маладой Польшчы. Анталогія. Апрац. І. Славінская, С. Крук, Б. Франкоўская

Літаратурныя праграмы і дыскусіі перыяду Маладой Польшчы. Апрац. М. Падраза-Квяткоўская

Навуковыя працы

Ю. Байда *Маладая Польшча*

М. Главінскі *Младапольскі раман. Даследаванне гістарычнай паэтыкі*

А. Хутнікевіч *Маладая Польшча*

Е. Квяткоўскі *У асноў лірыкі Леапольда Стафа*

С. Ліхэньскі *«Сяляне» Уладыслава Станіслава Рэйманта*

А. Макавецкі *Маладая Польшча*

М. Падраза-Квяткоўская *Сімвалізм і сімволіка ў паэзіі. Тэорыя і практыка*

Р. Вэнгжэняк *Вакол «Вяселля» Станіслава Выспяньскага*

Е. Пашак *Жаромскі*

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА ПАДРыхтоўкі вучняў X КЛАСА

Пасля заканчэння X класа вучні павінны:

в е д а ц ь:

- літаратурныя творы, якія ўваходзяць у канон абавязковай мастацкай літаратуры, а таксама творы, якія прачытаны самастойна і падчас урокаў;

- храналагічную паслядоўнасць і межы эпох развіцця літаратуры ў суадносінах з фактамі гісторыі і грамадскім жыццём;

- кампазіцыйныя адзінкі: матыў, галоўны матыў, топіка, падзея, эпізод, тэма, галоўная сюжэтная лінія, пабочная сюжэтная лінія, сюжэт, дзеянне, літаратурны персанаж (непасрэдная і апасродкаваная характарыстыка), герой (індывідуальны і калектыўны), час апавядання і час падзей, месца падзей, прастора ў творы, кампазіцыйная дамінанта;

- формы апавядання: апавяданне і апісанне, апавяданне ад імя першай і трэцяй асобы, адкрытая і закрытая формы;

- кантэксты: біяграфічны, гістарычны, жанравы, культурны;

- арыгінальныя ідэйныя і мастацкія рысы твора;

- яўныя і скрытыя памкненні аўтара;

- прынцыпы младапольскай, рэалістычнай і авангардыскай эстэтыкі;

- значэнне паняццяў: эпоха, літаратурны напрамак, перыядызацыя, стыль, літаратурны род і жанр;

- асноўныя паняцці паэтыкі літаратурнага твора;

- літаратурныя і фальклорныя жанры: легенда, песня, гімн, трагедыя, камедыя, драма, эпас (эпапея), раман, навела, апавяданне, дзённік, комікс, любоўны верш, байка, казка, фрашка, балада, прыказка, загадка, анекдот;

у м е ц ь:

- распазнаваць лексічны ўзровень твора: слова, сінонім, антонім, неалагізм, архаізм, запазычанне, гутарковая і рэгіянальная лексіка, здрабненне, павелічэнне, вульгарызм;

- распазнаваць узровень значэнняў твора: метафара, эпітэт, параўнанне, увасабленне (персаніфікацыя), парадокс, галоўная думка, адступленне, мараль, гіпербала (перабольшванне), памяншэнне, эўфемізм (змякчэнне), алегорыя, сімвал, іронія;

- аналізаваць кампазіцыю твора: назва, прысвячэнне, эпіграф, пралог, уступ, заканчэнне, раздзел, абзац, радок, страфа, акт, сцэна, рэмарка, эпілог, заўвага, змест, бібліяграфія;

- вызначаць літаратурныя жанры як элементы гісторыка-літаратурнага працэсу;

- разумець значэнні паняццяў: літаратурны напрамак (пазітывізм, Маладая Польшча), традыцыя (пазітывісцкая, младапольская), гістарычна-літаратурны працэс, эпоха, паслядоўнасць эпох;

- вылучаць жанравыя прыметы: балада, раманс, паэма, апавяданне, раман, нарыс, фельетон;

- распазнаваць і паясняць умоўнасць мастацкага свету літаратурнага твора, спосабы ўзнаўлення і пераўтварэння рэчаіснасці: рэалізм, фантастыка, гратэск, абсурд, паэтыка сну;

- выяўляць значэнне і агульны сэнс тэксту; разумець тлумачэнні, каменціраваць твор такім чынам, каб дапоўніць яго аналіз;

- інтэрпрэтаваць праблемны змест твора; інтэрпрэтаваць і ацэньваць мастацкія асаблівасці і маральныя каштоўнасці, прадстаўленыя ў творы;

- распазнаваць эстэтычныя (трагізм, камізм, гратэск, іронія, пафас, насмешка) і маральныя (дабро і зло, вернасць і здрада, адвага і баязлівасць) катэгорыі;

- выяўляць сувязі прачытаных твораў з гісторыяй развіцця Польшчы і спецыфікай жыцця народа;
- абагульняць набытыя веды, у тым ліку літаратурныя творы; злучаць сабраную інфармацыю ў праблемнае і лагічнае цэлае.

XI КЛАС

35 гадзін

МІЖВАЕННАЕ ДВАЦЦАЦІГОДДЗЕ

Літаратура міжваеннага дваццацігоддзя (1918—1939) вызначана межамі трагічных падзей дзвюх сусветных войнаў. Гістарычны і грамадскі фон развіцця літаратуры: утварэнне польскай дзяржаў-насці пасля 123 гадоў няволі ў перыяд падзелу краіны; рэвалюцыі і таталітарныя рэжымы ў Еўропе; пагроза незалежнасці. Этнічная і культурная разнастайнасць у міжваеннай Польшчы. Польская літаратура ў адносінах да незалежнасці. Новая канцэпцыя свету і героя. Радасць і аптымізм («Выбух Польшчы»). Разнастайныя філасофскія (Анры Бергсон, Карл Маркс) і псіхалагічныя (псіхааналіз Зігмунта Фрэйда, біхевіярызм Джона Уотсана) інспірацыі.

Развіццё паэзіі. Найбольш важныя паэтычныя групы: «Скамандр», «Авангардызм», рэвалюцыйная паэзія. Традыцыя і нава-тарства ў паэзіі «Скамандра» (Ян Лехань, Яраслаў Івашкевіч, Антоній Сланіmsкі, Юльян Тувім, Казімеж Вяжыньскі), Кракаўскі Авангардызм у 20-я гг.: Тадэвуш Пайпер, Юльян Пшыбась і Другі Авангардызм у 30-я гг.: Юзаф Чаховіч, Чэслаў Мілаш. Рэвалюцыйная паэзія (Уладыслаў Бранеўскі) і лірыка асабістых перажыванняў (Марыя Паўлікоўская-Яснажэўская). Бачанне незалежнай Польшчы і сучасная праблематыка ў паэзіі.

Ідэйна-тэматычныя змены ў прозе 20-х гг.: Стэфан Жаромскі «Пярэдадне вясны». Літаратура 30-х гг. Ідэйна-мастацкія змены, узмацненне катастрафічных тэндэнцый. Проза рэалістычнага напрамку: Марыя Дамброўская «*Ночы і дні*», Зоф'я Налкоўская «*Мяжа*». Гродзенская праблематыка ў творчасці Налкоўскай («*Сцены свету*», *дзённікі*). Апавяданні Яраслава Івашкевіча, гуманістычныя тэндэнцыі. Праблема выхавання дзяцей: Януш Корчак «*Моські, Ёські і Срулі*», М. Дамброўская «*Марцін Казера*». Вяртанне да гіс-

тарычнай праблематыкі: Я. Івашкевіч «*Чырвоныя шчыты*». Авангардысцкая проза і творчасць Бруна Шульца, Вітальда Гамбровіча. Драма ў міжваеннай літаратуры; катастрофічныя тэндэнцыі ў драме Станіслава Ігнацыя Віткевіча (Віткаця) «*Шаўцы*».

АБАВЯЗКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

Паэзія

Юльян Тувім *Танцуючы Сакрат*

Навука

Бульбіны

Польскія кветкі. Частка I, раздзел I [урыўкі]

• пач.: *Вясновыя букеты... да: Маўчун суровы — бо стварае... (с. 7—8)*

• пач.: *Хмары над намі распалі ў месяц... да: А справядлівасць — справядлівасць... (с. 105—106)*

Ян Лехань *Кармазінавая паэма* [урывак з Махнацкага]

[Пытаеш, што ў маім жыцці галоўнай рэччу з усяго...] [з тома *Сярэбранае і чорнае*]

Марыя Паўлікоўская-Яснажэўская *Тэлефон*

Слёзы

Баляслаў Лесьмян *Салдат*

Задуменнасць [У малінавым хмызняку]

Жабрачая балада [з цыкла Балады]

Юзаф Чаховіч *Змяненні*

Восенню

Канстанты Ільдэфанс Галчыньскі *Прывітанне, Мадонна*

Фартэп'яны канцэрт

Доўга я блукаў і шукаў

Проза

Стэфан Жаромскі *Пярэдадне вясны* [урывак] [Ч. III, дыскусія Гаёўца і Цэзарыя Барыкі]

Зоф'я Налкоўская *Мяжа* [урыўкі]

Сцены свету [урывак]

Дзённік [урывак, які датычыць прабывання пісьменніцы ў Гродне]

Марыя Дамброўская *Марцін Казера*
Ночы і дні [урывак]
Дзённікі [урыўкі]
Яраслаў Івашкевіч *Беразняк* [урывак]
Чырвоныя шчыты [урывак]
Януш Корчак *Моські, Ёські і Срулі* [урывак]
Бруна Шульц *Карычныя крамы* [урывак]
Вітальд Гамбровіч *Фердыдурке* [урывак]

Драма

Станіслаў Ігнацый Віткевіч *Шаўцы* [урыўкі]

ЛІТАРАТУРА АД ДРУГОЙ СУСВЕТНАЙ ВАЙНЫ ДА ПАЧАТКУ XXI СТАГОДДЗЯ (СУЧАСНАСЦІ)

Літаратурнае жыццё ў Польшчы падчас другой сусветнай вайны; страты польскай культуры. Літаратура і мастацтва ў адносінах да трагічных выпрабаванняў другой сусветнай вайны (Кшыштаф Каміль Бачыньскі, Тадэвуш Ружэвіч, Яраслаў Івашкевіч, Лявон Кручкоўскі, Міран Белашэўскі); лагерная праблематыка ў мемуарнай творчасці і дзённіках (Севярына Шмаглеўская, Зоф’я Налкоўская, Марыя Дамброўская), у мастацкай і дакументальнай прозе (З. Налкоўская «*Медальёны*», Тадэвуш Бароўскі, Зоф’я Посмыш); тэма знішчэння яўрэяў: Адольф Рудніцкі «*Вялікдзень*», Ханна Краль «*Паспець перад Госпадам Богам*», Юльян Стрыйкоўскі, Генрык Грынберг); літаратура аб драматычным вопыце жыцця ў лагерах і ссылцы ў Сібір (Густаў Херлінг-Грудзіньскі «*Іншы свет*», Юзаф Чапскі «*Старабельскія ўспаміны*»).

Традыцыя і наватарства ў польскай паэзіі (Яраслаў Івашкевіч, Уладыслаў Бранеўскі, Ян Твардоўскі); творчасць паэтаў пакалення «Вспулчэснасці» (Збігнеў Херберт, Міран Белашэўскі, Станіслаў Грахавяк); творчасць пакалення «Новай Хвалі» (Станіслаў Баранчак, Адам Загаеўскі, Эва Ліпская); паэзія лаўрэатаў Нобелеўскай прэміі (Чэслаў Мілаш, Віслава Шымборская).

Змяненні ў гістарычным рамане (Ежы Анджэеўскі, Тэадор Парніцкі); свет і герой у прозе 60—70-х гг. (Тадэвуш Канвіцкі); вясковая плынь (Тадэвуш Новак, Веслаў Мысліўскі); ускраіны і памежжа: успаміны дзяцінства і маладосці (Збігнеў Жакевіч, Аляксандр

Юрэвіч); развіццё і змяненні фантастыкі (Станіслаў Лем). Рэалістычная (Лявон Кручкоўскі) і гратэскавая (Гадэвуш Ружэвіч, Вігальд Гамбровіч, Славамір Мрожак) драма.

АБАВЯЗКОВАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

Паэзія

- Яраслаў Івашкевіч *Карта надвор'я*
Уранія
- Уладыслаў Бранеўскі *Прымкнуць шыты*
Балады і рамансы
У захапленні і жудасці
- Чэслаў Мілаш *Campro di Fiori*
Той, які пакрыўдзіў
Закляцце
Дар
Удзельнік
Прадмова
Мая верная мова
Асобны шытак [урывак]
Яшчэ адна супярэчнасць
- Ян Твардоўскі *Скарга на прозвішча*
У небе
Парамі
- Кшыштаф Каміль Бачыньскі *Элегія аб... (польскім хлопцы)*
Пакаленне
Белая магія
Позірк
Уздых
- Гадэвуш Ружэвіч *Выратаваны*
Дыфірамб у гонар цешчы
Правы і абавязкі
Нарыс да сучаснага любоўнага верша
Бэз
- Юлія Хартвіг *Ёсць і гэтым*
Люблінская элегія
Стаў

- Міран Белашэўскі *Падлога, благаславі*
Апраўданне творчасці
Шэрыя кардыналы захаплення
Ачапіцца
Выманне
Адкуль столькі радасці
- Віслава Шымборская *Нічога двойчы*
Радасць напісання
Псалом
Цыбуля
Дзве малты Бругля
Вакзал
Каханне з першага позірку
Некаторыя любяць паэзію
Канец і пачатак
- Збігнеў Херберт *Аб дзвюх нагах Пана Кагіта*
Пасланне Пана Кагіта
Пан Кагіта пра цнатлівасць
Пан Кагіта глядзіць у люстра на свой твар
Кніга
- Станіслаў Грахавяк *Чыстыя*
Разглядванне рук
Пылаючая жырафа
- Рышард Крыніцкі *Язык — гэта дзікае мяса*
- Эва Ліпская *Мы*
Сямейны стол
- Станіслаў Бараньчак *Натоўп, які прыгнятае і тлумачыць*
Дыхта, фанера, кардон, кастрычная пліта
Зазірнем праўдзе ў вочы
Паштоўка з гэтага свету

Проза

- Зоф'я Налкоўская *Прафесар Спанер*
Дарослыя і дзеці ў Асвенцыме
- Яраслаў Івашкевіч *Ікар*
- Ежы Анджэўскі *Брамы раю* [урывак]
- Юльян Стрыйкоўскі *Карчма* [урывак]

Густаў Херлінг-Грудзінскі *Іншы свет* [урывак]
Мост
Станіслаў Лем *Лакальнае бачанне* [урывак]
Тадэвуш Бароўскі *Развітанне з Марыяй* [урывак]
Міран Белашэўскі *Дзённік варшаўскага паўстання* [урывак]
Тадэвуш Канвіцкі *Дзірка ў небе* [урывак]
Каляндар і пясочны гадзіннік [урывак]
Малы апакаліпсіс [урывак]
Славамір Мрожак *На гарадской заставе*
Тадэвуш Новак *А як каралём, а як катам будзеш* [урывак]
Веслаў Мысліўскі *Камень на камяні* [урывак]
Збігнеў Жакевіч *Воўчыя лугі* [урывак]
Генрык Грынберг *Яўрэйская вайна* [урывак]
Аляксандр Юрэвіч *Ліда* [урывак]

Драма

Лявон Кручкоўскі *Немцы* [урывак]
Вітальд Гамбровіч *Дзённік* [урывак]
Шлюб [Дзеянне, акт III, урывак]
Тадэвуш Ружэвіч *Картатэка* [урывак]
Славамір Мрожак *Танга* [урывак]

ДАПАМОЖНІКІ ДЛЯ НАСТАЎНІКАЎ

Міжваеннае дваццацігоддзе

Анталогіі

Анталогія польскай драмы 1918—1978 гг. Т. 1—2, выбар С. В. Баліцкі, апрац. С. В. Баліцкі і С. Марчак-Аборскі
Анталогія польскай наvely 1918—1978 гг. Т. 1—2, выбар і прадмова І. Кайтах і Э. Сабелянка
Анталогія польскага футурызму і Новага Мастацтва. Апрац. З. Ярасінскі, выбар і падрыхтоўка тэкстаў Х. Заворская
Панарама польскай літаратуры XX стагоддзя. Т. 1—2: Паэзія. Выбар і апрац. К. Дэдэцыус
Польская паэзія міжваеннага перыяду. Анталогія. Т. 1—2. Выбар і прадмова М. Главінскі і Я. Славінскі.

Навуковыя працы

Е. Фіцдоўскі *Рэгіёны вялікай эрасі і аколiцы. Бруна Шульц і яго мiфалогiя*

А. Хутнікевіч *Ад чыстай формы да лiтаратуры факта. Галоўныя тэорыі і лiтаратурныя праграмы дваццатага стагоддзя*

Е. Яжэмбскі *Гамбровiч*

Е. Яжэмбскі *Шульц*

Е. Квяткоўскі *Лiтаратура дваццатiгоддзя*

Польская лiтаратура 1918—1975 гг. Т. 1: 1918—1932. Т. 2: 1933—1944. Пад рэд. А. Бродскай, Х. Заворскай і С. Жулкеўскага

П. Лапушаньскі *Лесьмян*

Паэты мiжваеннага дваццатiгоддзя. Постаці. Т. 1—2. Пад рэд. І. Мачееўскай

Празаiкi мiжваеннага дваццатiгоддзя. Постаці. Пад рэд. Б. Фараона

М. Урбанэк *Тувiм*

А. Завада *Лiтаратурнае дваццатiгоддзе*

Интэрпрэтацыі

Польская драма. Интэрпрэтацыі. Частка I: 3 XVI ст. да Маладой Польшчы, Частка II: Пасля 1918 г. Пад рэд. Ю. Цяховiча і З. Майхрoўскага

Польская лiрыка. Интэрпрэтацыі. Пад рэд. Я. Пракопа і Я. Славінскага

Навела, апавяданне, гавэндa. Интэрпрэтацыі. Пад рэд. К. Барташынскага і iншых

Слоўнікі

Слоўнік польскай лiтаратуры XX стагоддзя. Пад рэд. А. Бродскай, М. Пухальскай і iншых

Лiтаратура ад другой сусветнай вайны да пачатку XXI стагоддзя (сучаснасці)

Анталогiі

Анталогiя польскай драмы 1918—1978 гг. Т. 1—2. Выбар С. В. Балiцкі, апрац. С. В. Балiцкі і С. Марчак-Аборскі

Анталогiя польскай навелы 1918—1978 гг. Т. 1—2. Выбар і працмава І. Кайтах і Э. Сабелянка

У вас ёсць свае паэты. Польская лiрыка, народжаная пасля 1960 г. Хрэстаматыя. Рэд. П. Дунiн-Вансовiч, Я. Кляйноцкі, К. Варга

Панарама польскай літаратуры XX стагоддзя. Т. 1—2: Паэзія.
Выбар і апрац. К. Дэдэцыус

Навуковыя працы

С. Бальбус *Свет з усіх старонак свету. Пра Віславу Шымборскую*

У. Балецкі *«Іншы свет» Густава Херлінга-Грудзінскага*

С. Буркат *Польская літаратура ў 1939—1989 гадах*

Я. Блоньскі *Усе п'есы Славаміра Мрожска*

Б. Хжанстоўская *Вершы Чэслава Мілаша*

П. Чапліньскі, П. Слівіньскі *Польская літаратура 1976—1998 гг.*

Даведнік па прозе і паэзіі

Е. Квяткоўскі *Магія паэзіі (Аб польскіх паэтах XX стагоддзя)*.

Выбар М. Падраза-Квяткоўская і А. Лэбкоўская, пасляслоўе М. Сталы

Лем у вачах сусветнай крытыкі. Выбар і апрац. Е. Яжэмбскі

Польская літаратура ў адносінах да вайны і акупацыі. Літаратурныя даследаванні. Рэд. М. Главіньскі, Я. Славіньскі

З. Кужова *«Крэсовыя» элементы ў мове пасляваеннага рамана*

Я. Лукасевіч *Херберт*

Я. Лукасевіч *Паэзія Збігнева Херберта*

Е. Свенх *Паэзія Кшыштафа Бачыньскага*

А. Завада *Літаратурнае паўвечча 1939—1989 гг.*

А. Завада *Мілаш*

Інтэрпрэтацыі

Польская драма. Інтэрпрэтацыі. Частка II: Пасля 1918 г. Пад рэд. Ю. Цяховіча і З. Майхроўскага, прадмова і пасляслоўе Д. Ратайчак

Польская лірыка. Інтэрпрэтацыі. Пад рэд. Я. Пракопа і Я. Славіньскага

Навела, апавяданне, гавэнда. Інтэрпрэтацыі. Пад рэд. К. Барташыньскага і іншых

Слоўнікі

Польская літаратура XX стагоддзя. Энцыклапедычны даведнік, т. 1—2, пад рэд. А. Хутнікевіча і А. Ляма

Малы слоўнік польскіх пісьменнікаў на чужыне 1939—1980 гг. Пад рэд. Б. Клімашэўскага

Paras bis. Слоўнік польскай літаратуры, народжанай пасля 1960 года. Апрац. П. Дунін-Вансовіч і К. Варга

Сучасныя польскія пісьменнікі і даследчыкі літаратуры. Бібліяграфічны слоўнік. Апрац. калектыў пад рэд. Я. Чахоўскай і А. Шалаган

Слоўнік польскай літаратуры ХХ стагоддзя. Пад рэд. А. Бродскай, М. Пухальскай і іншых.

АСНОЎНЫЯ ПАТРАБАВАННІ
ДА ПАДРЫХТОЎКІ ВУЧНЯЎ ХІ КЛАСА

Пасля заканчэння ХІ класа вучні павінны:

в е д а ц ь:

- літаратурныя творы, якія ўваходзяць у канон абавязковай мастацкай літаратуры, а таксама творы, якія прачытаны самастойна і падчас урокаў;

- храналагічную паслядоўнасць і межы літаратурных эпох і напрамкаў, роды і жанры, прадстаўленыя ў праграме навучання, і іх характэрныя рысы;

- сувязі літаратуры з гісторыяй, публіцыстыкай, жывапісам, кіно, тэатрам, папулярнай культурай;

- традыцыі і шляхі развіцця польскай літаратуры мінулых эпох і ХХ ст. у суадносінах з гістарычнымі падзеямі і спецыфікай жыцця народа;

у м е ц ь:

- адрозніваць паняцці «спадчына» і «традыцыя»; разумець значэнне традыцыі;

- распазнаваць каштоўнасці, якія характарызуюць розныя эпохі;

- аналізаваць тэксты з розным узроўнем складанасці: успрымаць метафарычныя значэнні, вылучаць літаратурныя алюзіі, топасы, сімвалы культуры;

- выяўляць разнастайнасць ідэйных, маральных, мастацкіх матываў, якія выводзяцца з традыцыі розных літаратурных эпох;

- разумець эвалюцыю культурных з'яў, умоўнасць перыядызацыі, гістарычную зменлівасць стыляў, літаратурных напрамкаў;

- успрымаць значэнні аўтарскіх адступленняў, галоўнай думкі твора, маралізатарскай канцоўкі, іроніі;

- адрозніваць звычайнае пытанне ад рытарычнага, апастрофу ад звароту;

- распазнаваць жанравую, архаічную, гутарковую стылізацыю;

- разумець умоўнасць культурных з'яў;

- ацэньваць прачытаныя творы, спрабаваць абгрунтаваць уласную думку.

Д а д а т а к 1

РЕКАМЕНДАЦЫЙНЫ СПІС ТВОРАЎ
ДЛЯ ЗАВУЧВАННЯ НА ПАМЯЦЬ У II—IV КЛАСАХ

MARIA KONOPNICKA

JESIENIĄ

Jesienią, jesienią
Sady się rumienia,
Czerwone jabłuszka
Pomiędzy zielenią.

Czerwone jabłuszka,
Złociste gruszcзки
Świecą się jak gwiazdy
Pomiędzy listeczki.

Pójdę, ja się pójdę
Pokłonić jabłoni,
Może mi jabłuszko
W czapeczkę uroni!

Pójdę ja do gruszy,
Nastawię fartuszka,
Może w niego spadnie
Jaka śliczna gruszka!

Jesienią, jesienią
Sady się rumienia,
Czerwone jabłuszka
Pomiędzy zielenią.

ZŁA ZIMA

Hu! hu! ha! Nasza zima zła!
Szcypie w nosy, szcypie w uszy,
Mroźnym śniegiem w oczy prószy,
Wichrem w polu gna!
Nasza zima zła!

Hu! hu! ha! Nasza zima zła!
Płachta na niej długa, biała,
W rękę gałąź oszroniała,
A na plecach drwa...
Nasza zima zła!

Hu! hu! ha! Nasza zima zła!
A my jej się nie boimy,
Dalej śnieżkiem w plecy zimy,
Niech pamiątkę ma!
Nasza zima zła!

TĘCZA

A kto ciebie, śliczna tęczo,
Siedmiobarwny pasie,
Wymalował na tej chmurze
Jakby na atlasie?

— Słoneczko mnie malowało
Po deszczu, po burzy;
Pożyczyło sobie farby
Od tej polnej róży.

Pożyczyło sobie farby
Od kwiatów z ogroda;
Malowało tęczę — na znak,
Że będzie pogoda!

NASZ ŚWIAT

I miasto, i wioska	I wszędzie, dziecino,
To jeden nasz świat!	Wśród lasów, wśród pól,
I wszędzie, dziecino,	Jak ty czują radość,
Twa siostra, twój brat.	Jak ty czują ból.

IRENA SUCHORZEWSKA

W MARCU

Raz śnieg pada,
a raz deszczyk.
Na jeziorze
lód już trzeszczy.

Błękit nieba
lśni w kałuży,
bałwan w słońcu
oczy mruży.

— Koniec zimy.
Przerwa.
Dzwonek.
— To nie dzwonek,
to skowronek.

BOCIANY

Klekce bocian bocianowej
W Afryce nad rzeką:
— Czas się zbierać do podróży,
Do Polski daleko!

Kiwa głową bocianowa
Brodząc w ciepłej rzece:
— Bardzo chętnie już, mój mężu,
Do domu polecę!

Tu mi jakoś za gorąco,
Duszno, słońce męczy.
Nigdy nie ma niepogody,
Deszczu, chmur i tęczy!

Tam nas czeka chłodna łąka,
Czekają topole,
Złote jaskry i kaczeńce...
No i dzieci w szkole.

JAN BRZECHWA

WIOSENNE PORZĄDKI

Wiosna w kwietniu zbudziła się z rana,
Wyszła, wprowadzie troszeczkę zaspą,
Lecz zajrzała we wszystkie zakątki:
— Zaczynamy wiosenne porządki.

Skoczył wietrzyk zamasyście,
poodkurzał mchy i liście.
Z bocznych drózek, z polnych ścieżek
Powymiatał brudny śnieżek.

Krasnoludki wiadra niosą,
Myją ziemię ranną rosą.
Chmury, płynąc po błękicie,
Urządziły wielkie mycie,

A obłoki miękką szmatką
Polerują słońce gładko,
Aż się dziwią wszystkie dzieci,
Że tak w niebie ładnie świeci.

Bocian w górę poszybował,
Tęczę barwnie umalował,
A żurawie i skowronki
Posypały kwieciami łąki,
Posypały klomby, grządki,
I skończyły się porządki.

WŁADYSŁAW BRONIEWSKI

PIERWIOSNEK

Jeszcze w polu tyle śniegu,
Jeszcze strumyk lodem ścięty,
A pierwiosnek już na brzegu
Wyrósł śliczny, uśmiechnięty.

Witaj, witaj, kwiatku biały,
Główkę swoją zwróć do słońka,
Już bociany przyleciały,
W niebie słychać śpiew skowronka.

Stare wierzby nachyliły
Miękkie bazie ponad kwiatkiem:
— Gdzie jest wiosna? Powiedz, miły,
Czyś nie widział jej przypadkiem?

Lecz on widać milczeć wołał.
O czym myślał — któż to zgadnie?
Spojrzał w niebo, spojrzał w pola,
Szepnął cicho: — Jak tu ładnie...

LIŚCIE

Klon ma złote liście,
świecą się ogniście,
jesion zaś brązowe,
zgubił ich połowę.

Dęby się czerwienią
pół na pół z zielenią,
olcha żółtosiwa,
wiatr jej liście zrywa.

Miesza je z innymi,
pędzi het, po ziemi,
z najładniejszych liści
cały las oczyści.

JULIAN TUWIM

WARZYWA

Położyła kucharka na stole:
kartofle,
buraki,
marchewkę,
fasolę,
kapustę,
pietruszkę,
selery
i groch.

Och!
Zacęły się kłótnie,
kłóca się okrutnie:
kto z nich większy,
a kto mniejszy,
kto ładniejszy,
kto zgrabniejszy:
kartofle?
buraki?
marchewka?
fasola?
kapusta?
pietruszka?
selery
czy groch?

Ach!
Nakrzyczały się, że strach!
Wzięła kucharka,
nożem ciach!
Pokrajała, posiekała:
kartofle,
buraki,
marchewkę,
fasolę,

kapustę,
pietruszkę,
selery
i groch —
i do garnka!

WSZYSCY DLA WSZYSTKICH

Murarz domy buduje,
Krawiec szyje ubrania,
Ale gdzieżby co uszył,
Gdyby nie miał mieszkania?

A i murarz by przecie
Na robotę nie ruszył,
Gdyby krawiec mu spodni
I fartucha nie uszył.

Piekarz musi mieć buty,
Więc do szewca iść trzeba,
No, a gdyby nie piekarz,
To by szewc nie miał chleba.

Tak dla wspólnej korzyści
I dla dobra wspólnego
Wszyscy muszą pracować,
Mój maleńki kolego.

CUDA I DZIWY

Spadł kiedyś w lipcu
Śnieżek niebieski,
szczękały ptaszki,
ćwierkały pieski.

Gniazda na kwiatkach
wiły motylki.
Trwało to wszystko
może dwie chwilki.

Fruwały krówki
nad modrą łąką,
śpiewało z nieba
zielone słonko.

A zobaczyłem
ten świat uroczy,
gdy miałem właśnie
przymknięte oczy.

JÓZEF CZECHOWICZ

JESIEŃ

Szumiał las, śpiewał las,
gubił złote liście,
świeciło się jasne słońko
chłodno, a złościście...

Rano mgła w pole szła,
wiatr ją rwał i ziębił;
opadały ciężkie grona
kalin i jarzębin...

Każdy zmierzch moczył deszcz,
płakał, drżał na szybkach...
I tak ładnie mówił tatuś:
— Jesień gra na skrzypkach...

PADA ŚNIEG

Pada śnieg, prószy śnieg,
wszędzie go nawiało.
Dachy są już białe.
Na ulicach biało.

Strojne w biel, w srebrny puch,
latarnie się wdzięczą.
Dziń-dziń-dziń-dziń —
dzwonki sanek brzęczą.

Pada śnieg, prószy śnieg,
bielutki jak mleko.
W sklepach gwar, w sklepach ruch:
— Gwiazdka niedaleko.

Jeszcze dzień, jeszcze dwa,
chłopcy i dziewczynki!
Będą stać niby las
na rynku choinki...

TADEUSZ KUBIAK

WIECZÓR WIGILIJNY

Biały obrus lśni na stole,
pod obrusem siano.
Płoną świece na choince,
co tu przysłała na noc.

Na talerzu kluski z makiem,
karp jak księżyc srebrny.
Zasiedają wokół stołu
dziadek z babcią, krewni.

Już się z sobą podzielili
opłatkiem rodzice.
Już złożyli wszyscy wszystkim
moc serdecznych życzeń.

Kiedy mama się dzieliła
ze mną tym opłatkiem,
miała w oczach łzy, widziałem,
otarła ukradkiem.

Nie wiem, co też mama chciała
szepnąć mi do ucha:
bym na drzewach nie darł spodni,
pani w szkole słucał...

Nie dojrzałych jabłek nie jadł,
butów też nie brudził...
Nagła słyszę, mama szepce:
— Bądź dobry dla ludzi.

IDZIE SIWY MRÓZ

Idzie siwy mróz po lesie,
wielki wór podarków niesie:
dla niedźwiedzia — miodu dzbanek,
dla sarenek — pęk skakanek,

dla zająca — nauszniki,
dla sikorek — dwa karmniki,
dla wiewiórek — orzechów skrzynkę,
a dla dzieci — śliczną choinkę.

DZIEŃ DOBRY, SZKOŁO!

Żegnajcie, lasy zielone,
żegnajcie, rzeki błękitne.
Już wrzesień idzie przez łąki
i wrzosem liliowo kwitnie.

Żegnajcie, letnie przygody,
czas już powracać do domu.
Złocą, czerwienią się liście
dębów, jesionów i klonów.

Witaj nam, szkoło radosna,
grająca dzwonkiem co rano!
Dzień dobry, szkoło wesoła.
Lesie i łąko, dobranoc.

JA JESTEM KSIĄŻKA

Ja jestem książka,
twój przyjaciel szczerzy.
Na moich kartkach
rysunki, litery.
Na tych rysunkach
ptaki, pola, rzeki,
kwiaty przed domem
i księżyc daleki.
Ja jestem książka,
twój przyjaciel mądry.
Ja cię prowadzę
przez morza i łądy.
Wędruję z tobą
w świat znad brzegu Wisły.
Uczę cię kochać
Polskę, dom ojczysty.

DOROTA GELLNER

PREZENT DLA MIKOŁAJA

Ja się tak bardzo,
bardzo postaram
i zrobię prezent
dla Mikołaja.

Zrobię mu szalik
piękny i nowy,
żeby go nosił
w noce zimowe
i żeby nie zmarzył
w szyję i w uszy,
gdy z białej chmury
śnieg zacznie prószyć.

Niech się ucieszy Mikołaj Święty —
tak rzadko ktoś mu daje prezenty!

EWA SZELBURG-ZAREMBINA

WIOSNA IDZIE!

Przyleciały skowroneczki
z radosną nowiną,
zaśpiewały, zawołały
ponad ozimną:
— Idzie wiosna! Wiosna idzie!
Śniegi w polu giną!

Przyleciały bocianiska
w bielutkich kapotach,
klekotały, ogłaszały
na wysokich płotach:
— Idzie wiosna! Wiosna idzie
po łąkowych błotach.

Przyleciały jaskółeczki
kołem kołujące,
figlowały, świergotały
radośnie krzyczące:
— Idzie wiosna! Wiosna idzie!
Prowadzi ją słońce.

WŁADYSŁAW BĘLZA

KTO TY JESTEŚ?

- Kto ty jesteś?
 - Polak mały.
 - Jaki znak twój?
 - Orzeł Biały.
 - Gdzie ty mieszkasz?
 - Między swymi.
 - W jakim kraju?
 - W polskiej ziemi.
 - Czym twa ziemia?
 - Mą Ojczyzną.
 - Czym zdobyta?
 - Krwią i blizną.
 - Czy ją kochasz?
 - Kocham szczerze.
 - A w co wierzysz?
 - W Polskę wierzę.
-

CZESŁAW JANCZARSKI

NASZA MAMA

...Kto się o nas tak troszczy,
Najczulej patrzy na nas?
Kto od złych przygód strzeże?
Nasza kochana mama!

Uczyła pierwszych kroków,
pierwszych słów nas uczyła,
każdą łzę nam otarła,
mamusia nasza miła.

Jak ci się odwdzięczymy
za wszystko, droga mammo?
Będziemy się starali
kochać cię tak samo.

MIECZYŚLAWA BUCZKÓWNA

ZNAKI WIOSNY

Dmuchał ciepły wiatr od łąki,
już na gruszy pierwsze pąki!

Na jabłonce skrzeczy kawka:
— Tam pod płótem weszła trawka!

A na grządce, czy nie słyszysz?
Żółte kielki — to irysy!

— Słyszę — wróbel jej odwrzaśnie —
Pierwszy fiołek zakwitł właśnie!

Strzyżyk z gniazda się wychyla!
— Ja widziałem już motyla!

Wszędzie szczebiot, szum wesoly.
W ulu się zbudziły pszczoły.

Jaki ruch i gwar w ogródku!
Witaj, wiosno, żegnaj smutku!

Д а д а т а к 2

ПЕРАЛІК АЎДЫЯВІЗУАЛЬНЫХ МАТЭРЫЯЛАЎ

Wykaz materiałów audiowizualnych

JAN MATEJKO

Stańczyk (Stańczyk w czasie balu na dworze królowej Bony gdy wieść przychodzi o utracie Smoleńska)

Kazanie Skargi

Polonia — Rok 1863

Rejtan — Upadek Polski

Unia Lubelska

Stefan Batory pod Pskowem

Astronom Kopernik, czyli rozmowa z Bogiem

Zawieszenie dzwonu Zygmunta

Bitwa pod Grunwaldem

Hołd pruski

Jan III Sobieski pod Wiedniem

Wernyhora

Joanna d'Arc

Założenie Akademii Lubrańskiego w Poznaniu

Bitwa pod Raławicami

cykl Dzieje cywilizacji w Polsce

Zaprowadzenie chrześcijaństwa

Konstytucja 3 Maja 1791 r.

JACEK MALCZEWSKI

Śmierć Ellenai

Wigilia na Syberii

Melancholia

Błędne koło

Hamlet polski. Portret Aleksandra Wielopolskiego

Portret mężczyzny na tle pejzażu

STANISŁAW WYSPIAŃSKI

Chłopiec z kwiatem

Portret dziewczynki

Głowa dziewczynki

Dziewczynka gasząca świecę
Studium dziewczynki do witraża «Polonia»
Dwie dziewczynki
Portret dziewczynki
Dziewczynka w niebieskim kapeluszu
Głowa dziewczynki
Portret dziewczynki z fiołkami
Studium dziewczynki opartej o poręcz krzesła
Helenka
Portret dziecka (Portret Mietka)
Portret dziewczynki

WŁADYSŁAW PODKOWIŃSKI

Strumień między drzewami
Pejzaż ze stogiem
Krajobraz z Wilczyc
Krajobraz z Sobótki
Psiarczyk
Portret Feliksa Jasińskiego
Dziewczynka w kapeluszu z kwiatami
Dziewczynka z obręczą
Jezioro w parku
Zakątek (Bróg)
Pejzaż (W ogrodzie)
Szał uniesień
Rozmowa
Marsz żałobny Chopina

ALEKSANDER GIERYMSKI

Żydówka z cytrynami
W altanie
Powiśle
Piaskarze
Wieczór nad Sekwaną
Trumna chłopska
Chłopiec niosący snop
Jezioro o zachodzie słońca
Pinie przy Villa Borghese
Morze

FRYDERYK FRANCISZEK CHOPIN

Polonezy

Polonez B-dur op. posth.

Polonez g-moll op. posth.

Polonez d-moll op. 71 nr 1

Polonez cis-moll op. 26 nr 1

Polonez-Fantazja As-dur op. 61

Mazurki

4 Mazurki op. 6 : fis-moll, cis moll, E-dur, es-moll

4 Mazurki op. 30 : c-moll, h-moll, Des-dur, cis-moll

Mazurek B-dur

Mazurek G-dur

Ronda

Rondo c-moll op. 1

Rondo ala Mazur F-dur op. 5

Rondo Es-dur op. 16

Rondo C-dur na 2 fortepiany op. 73

Rondo C-dur op. posth.

Etiudy

12 Etiud op. 10 : C-dur, a-moll, E-dur, cis-moll, Ges-dur, es-moll,
C-dur, F-dur, f-moll, As-dur, Es-dur, c-moll

Trois Nouvelles Etudes : f-moll, As-dur, Des-dur

Pieśni

«Jakież kwiaty, jakie wianki» op. posth.

«Życzenie» op. 74 nr 1

«Gdzie lubi» op. 74 nr 5

«Czary» op. posth.

«Hulanka» op. 74 nr 4

«Precz z moich oczu» op. 74 nr 6

STANISŁAW MONIUSZKO

Opery

Halka

Sen Wieszcza

Flis

Straszny dwór

Ballady

Dziad i Baba

Czaty

Kantaty

cztery Litanie Ostrobramskie

Milda

Nijoła

Widma

Sonet y krymskie

Pieśni

Ojcze z niebios, Boże Panie

Dziad i baba

Pieśń wieczorna

Znaszli ten kraj

Trzech Budrysów

Świtezianka

Filmy i spektakle

AWANTURA O BASIĘ / wg powieści K. Makuszyńskiego ; reż. M. Kanińska. — Warszawa : Nauka S. A. [nagr. 1959]. — 1 kas. wiz. (100 min) : dżw., cz. b. — (Ekranizacja Lektur Szkolnych). — Film z 1959 r.

BALLADY I ROMANSE / A. Mickiewicz ; reż. A. Hanuszkiewicz. — Gdynia : Ag. UP Media, 1998. — 1 kas. wiz. (45 min) : dżw., kolor. — (Szkolna Wideoteka).

CHŁOPI / wg powieści Wł. St. Reymonta ; reż. J. Rybkowski. — Koszalin : Eko-Muza [nagr. 1973]. — 2 kas. wiz. (2 × 170 min) : dżw., kolor. — Film z 1973 r.

DZIADY / A. Mickiewicz ; reż. K. Swinarski. — Warszawa : ZASP, cop. 1993. — 1 kas. wiz. (191 min) : dżw., kolor. — (Lektura Szkolna). — Spektakl z Teatru Starego w Krakowie, 1983.

EMIGRANCI / aut. S. Mrozek ; reż. K. Kutz. — Warszawa : Telewizja Polska S. A., 2000. — 1 kas. wiz. (128 min) : dżw., kolor. — (Złota Setka Teatru Telewizji). — Spektakl z 1995 r.

FARAON / reż. J. Kawalerowicz. — Warszawa : Studio Filmowe Kadr ; Best Film, cop. 1999. — 1 kas. wiz. (184 min) : dżw., kolor. — (Kultowe Filmy Polskie). — Film z 1967 r.

FERDYDURKE / wg powieści W. Gombrowicza ; reż. J. Skolimowski. — Sopot : Neptun Home Video, cop. 1991. — 1 kas. wiz. (96 min) : dżw., kolor. — (Lektura szkolna). — Film z 1991 r.

GRANICA / wg powieści Z. Nakowskiej ; reż. J. Rybkowski. — Koszalin : Eko-Muza, [199-]. — 1 kas. wiz. (92 min) : dżw., kolor. — (Videoteka Filmu Polskiego). — Film z 1978 r.

GUSTAW HERLING-GRUDZIŃSKI : dziennik pisany pod wulkanem / reż. A. Titkow. — Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 1998. — 1 kas. wiz. (57 min) : dżw., kolor. — (Wielcy Pisarze). — Film przedstawia sylwetkę pisarza i jego twórczość.

IWONA, KSIĘŻNICZKA BURGUNDA / aut. W. Gombrowicz ; reż. Z. Hübner. — Warszawa : Telewizja Polska S. A., 2002. — 1 kas. wiz. (112 min) : dżw., kolor. — (Złota Setka Teatru Telewizji). — Premiera w Teatrze Telewizji 24 IX 1987 r.

KARTOTEKA / aut. T. Różewicz ; reż. K. Kieślowski. — Warszawa : Telewizja Polska S. A., 2000. — 1 kas. wiz. (82 min) : dżw., kolor. — (Złota Setka Teatru Telewizji).

KRAWIEC / aut. S. Mrozek ; reż. M. Kwieciński. — Warszawa : Telewizja Polska S. A., 2002. — 1 kas. wiz. (84 min) : dżw., kolor. — (Złotka Setka Teatru Telewizji). — Premiera w Teatrze Telewizji 15 XII 1997 r.

KRZYŻACY / wg powieści H. Sienkiewicza ; reż. A. Ford. — Toruń : Abox, [199-]. — 1 kas. wiz. (170 min) : dżw., cz.-b. — (Klasyka Filmu Polskiego). — Film z 1960 r.

LALKA / wg powieści B. Prusa ; reż. W. J. Has. — Toruń : Abox, [199-]. — 1 kas. wiz. (156 min) : dżw., kolor. — Film z 1968 r.

MORALNOŚĆ PANI DULSKIEJ / aut. G. Zapolska ; reż. T. Zygadło. — Warszawa : Telewizja Polska S. A., 2000. — 1 kas. wiz. (119 min) : dżw., kolor. — (Złota Setka Teatru Telewizji). — Premiera w Teatrze Telewizji — 23 marca 1992 r.

NOCE I DNIE / wg powieści M. Dąbrowskiej ; reż. J. Antczak. — Koszalin : Eko-Muza, [199-]. — 2 kas. wiz. (122 ; 128 min) : dżw., kolor.

OGNIEM I MIECZEM / na podst. powieści H. Sienkiewicza ; reż. J. Hoffman. — Warszawa : Zodiak Jerzy Hoffman, 1999. — 1 kas. wiz. (182 min) : dżw., kolor.

PAN TADEUSZ : (fragmenty) / wg poematu A. Mickiewicza ; inscen. A. Hanuszkiewicz. — Gdynia : Ag. UP Media, 1998. — 1 kas. wiz. (45 min) : dżw., kolor.

PAN TADEUSZ / wg poematu A. Mickiewicza ; reż. A. Wajda. — Warszawa : Vision Film Distribution Comp., 1999. — 1 kas. wiz. (ok. 210 min) : dźwięk, kolor. — (Szkolna Wideoteka).

POPIÓŁ I DIAMENT / na podst. powieści J. Andrzejewskiego ; reż. A. Wajda. — Warszawa : Studio Filmowe Kadr, cop. 1999. — 1 kas. wiz. (97 min) : dźwięk, kolor. — Film z 1958 r. — (Kultowe Filmy Polskie).

PRZEDWIOŚNIE / na podst. powieści S. Żeromskiego ; reż. F. Bajon. — Warszawa : Telewizja Polska S. A. : Message Film, 2001. — 1 kas. wiz. (145 min) : dźwięk, kolor.

QUO VADIS / na podst. powieści H. Sienkiewicza ; reż. J. Kawalero-wicz. — Warszawa : Telewizja Polska S. A. : Chronos Film, cop. 2002. — 1 kas. wiz. (184 min) : dźwięk, kolor. — (Kultowe Filmy Polskie).

SYZYFOWE PRACE / na podst. powieści S. Żeromskiego ; reż. P. Komorowski. — Warszawa : Telewizja Polska S. A., cop. 2000. — 1 kas. wiz. (100 min) : dźwięk, kolor.

ŚLUBY PANIEŃSKIE / A. Fredro ; reż. A. Łapicki. — Warszawa : ZASP, 1993. — 1 kas. wiz. (120 min) : dźwięk, kolor. — (Lektura Szkolna). — Spektakl Teatru Polskiego w Warszawie, real. 1986.

TANGO / S. Mrozek ; reż. P. Szulkin. — Warszawa : ZASP, 1993. — 1 kas. wiz. (99 min) : dźwięk, kolor. — (Lektura Szkolna). — Spektakl Teatru Telewizji, nagr. 1992.

W PUSTYNI I W PUSZCZY / na podst. powieści H. Sienkiewicza ; reż. W. Ślesicki. — Katowice : Silesia-Film, [ok. 1993]. — 1 kas. wiz. (183 min) : dźwięk, kolor. — Film z 1993 r.

WESELE / na podst. dramatu S. Wyspiańskiego ; reż. A. Wajda. — Koszalin : Video-Muza, 1973. — 1 kas. wiz. (104 min) : dźwięk, kolor. — (Wideoteka Filmu Polskiego). — Film z 1972 r.

ZBIGNIEW HERBERT : potęga smaku. — Warszawa : Telewizja Polska S. A., 1997. — 2 kas. wiz. (130 min) : dźwięk, kolor. + dr. — (Powszechna Wideoteka Edukacyjna). — Film przedstawia sylwetkę i twórczość poety.

ZEMSTA / wg komedii A. Fredry ; reż. A. Wajda. — Warszawa : Arka Film : Vision Film Distribution Company : Telewizja Polska S. A., 2002. — 1 kas. wiz. (100 min) : dźwięk, kolor.

ZIEMIA OBIECANA / wg powieści Wł. St. Reymonta ; reż. i scen. A. Wajda. — Warszawa : Vision Film Distribution Company [dystr.], 2000. — 1 kas. wiz. (138 min) : dźwięk, kolor. — (Polskie Kino ; 15).

Kasety magnetofonowe

ANARUK CHŁOPIEC Z GRENLANDII / Cz. Centkiewicz. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [1988]. — 1 kas. dżw. (2 × 60 min) : mono.

ANTOLOGIA POEZJI POLSKIEJ XX WIEKU. — Warszawa : Tedart, 1993. — 6 kas. dżw. (6 × ok. 40 min) : stereo.

BAJKI / A. Mickiewicz. — Warszawa : Polskie Nagrania, 1987. — 1 kas. dżw. (ok. 37 min) : stereo.

BAJKI / I. Krasicki // W: Słowa zwykłe i niezwykłe : język polski : 5. — Warszawa : Wydaw. Szk. i Pedag., 1995. — 1 kas. dżw. — S. a. 12.

BAJKI / I. Krasicki. — Warszawa : Polskie Nagrania, 1987. — 1 kas. dżw. (ok. 47 min) : stereo. — Zawiera także: Bajki / A. Fredro. Bajki / A. Mickiewicz. Bajki / J. de la Fontaine.

BALLADY I ROMANSE / A. Mickiewicz. — Warszawa : Zakł. Wydaw. Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [ok. 1980]. — 1 kas. dżw. (ok. 45 min) : mono.

CHŁOPI / Wł. St. Reymont. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, 1971. — 49 kas. dżw. (49 × 60 min) : mono.

DZIADY : SŁUCHOWISKO POLSKIEGO RADIA / wg A. Mickiewicza. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, 1988. — 4 kas. dżw. (4 × 60 min) : mono.

FARAON / B. Prus. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, 1974. — 25 kas. dżw. (25 × 60 min) : mono.

GRANICA / Z. Nałkowska. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [19-]. — 15 kas. dżw. (15 × 60 min) : mono.

JAN TWARDOWSKI : utwory wybrane w wykonaniu autora / J. Twardowski. — [b. m.] : Edycja Św. Pawła, [1999?]. — 2 kas. dżw. (2 × ok. 40 min) : stereo.

KAMIENIE NA SZANIEC / A. Kamiński. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [1980]. — 5 kas. dżw. (5 × ok. 60 min) : mono.

KRZYŻACY / H. Sienkiewicz. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [b. r.]. — 24 kas. dżw. (24 × 60 min) : mono.

LALKA / B. Prus. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, 1975. — 39 kas. dżw. (39 × 60 min) : mono.

NAD NIEMNEM / E. Orzeszkowa. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [1986]. — 22 kas. dżw. (22 × 60 min) : mono.

NOCE I DNIE / M. Dąbrowska. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, 1988. — 63 kas. dżw. (63 × 60 min) : mono.

NOWELE / H. Sienkiewicz. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [1980]. — 16 kas. dżw. (16 × 60 min) : mono.

ODPRAWA POSŁÓW GRECKICH / J. Kochanowski. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [1988]. — 1 kas. dżw. (ok. 45 min) : mono.

OTO JEST KASIA / M. Jaworzczakowa. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [1988]. — 4 kas. dżw. (4 × 60 min) : mono. — Sygn.

PAN TADEUSZ CZYLI OSTATNI (...) / A. Mickiewicz. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [b. r.]. — 12 kas. dżw. (12 × 60 min) : mono.

POEZJE WYBRANE / T. Gajcy. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [197-]. — 1 kas. dżw. (ok. 60 min) : mono.

POEZJE WYBRANE / St. Grochowiak. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [19-]. — 2 kas. dżw. (2 × ok. 60 min) : mono.

POEZJE WYBRANE / Z. Krasieński. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [b. r.]. — 1 kas. dżw. (ok. 40 min) : mono.

POEZJE WYBRANE / J. Lechoń. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [1980]. — 2 kas. dżw. (2 × ok. 40 min) : mono.

POEZJE WYBRANE / B. Leśmian. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [ok. 1978]. — 2 kas. dżw. (2 × 60 min) : mono.

POEZJE WYBRANE / M. Pawlikowska-Jasnorzewska. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [1980]. — 1 kas. dżw. (60 min) : mono.

POEZJE WYBRANE / J. Słowacki. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [ok. 1989]. — 1 kas. dżw. (40 min) : mono.

POEZJE WYBRANE / L. Staff. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [19-]. — 2 kas. dżw. (2 × ok. 60 min) : mono.

POEZJE WYBRANE / W. Szymborska. — Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [1978]. — 1 kas. dżw. (60 min) : mono.

POEZJE WYBRANE / J. Tuwim. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [198-]. — 2 kas. dżw. (2 × ok. 60 min) : mono.

POPIÓŁ I DIAMENT / J. Andrzejewski. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, 1967. — 11 kas. dżw. (11 × 60 min) : mono.

POTOP / H. Sienkiewicz. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [1984]. — 60 kas. dżw. (60 × 60 min) : mono.

POŻEGNANIE Z MARIĄ / T. Borowski. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [1980]. — 15 kas. dżw. (15 × 60 min) : mono.

PRZEDWIOŚNIE / S. Żeromski. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [1986]. — 13 kas. dżw. (13 × 60 min) : mono.

TRENY / J. Kochanowski. — Warszawa : Polskie Nagrania, [1986]. — 1 kas. dżw. (ok. 56 min) : stereo. — Fragmenty przedstawienia A. Hanuszkiewicza z Teatru Narodowego.

U ŻŁOTEGO ŹRÓDŁA : wybór baśni polskich / Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, 1980. — 5 kas. dżw. (5 × 60 min) : mono.

W PUSTYNI I W PUSZCZY / H. Sienkiewicz. — Warszawa : Prószyński i S-ka, 1998. — 6 kas. dżw. (6 × ok. 60 min) : stereo, Dolby. — (Książka do Słuchania).

WESELE : SŁUCHOWISKO RADIOWE / wg dramatu S. Wyspiańskiego. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, 1987. — 3 kas. dżw. (3 × 60 min) : mono.

WIELKIE MONOLOGI ROMANTYCZNE. — Warszawa : Polskie Nagrania, [1986]. — 1 kas. dżw. (48 min) : stereo. — Zawiera: A. Kordian / J. Słowacki. B. Dziady cz. III / A. Mickiewicz.

WIERSZE I BAJKI DLA DZIECI. — Warszawa : Wifon, [1970?]. — 1 kas. dżw. (ok. 50 min) : mono.

WYBÓR POEZJI / J. Słowacki. — Warszawa : Zakł. Wydaw. i Nagr. Pol. Zw. Niewidomych, [1987]. — 2 kas. dżw. (2 × 60 min) : mono.

Płyty kompaktowe

NAD WODĄ WIELKĄ I CZYSTĄ : wiersze Adama Mickiewicza i Juliusza Słowackiego / muzyka, wykon. S. Klawe. — [b. m.] : Selles Records, 2000. — 1 płyta audio compact CD (ok. 40 min) : digital ; 12 cm.

LUDZIE BEZDOMNI / S. Żeromski ; adapt. i reż. W. Markiewicz ; czyta D. Segda, Ł. Nowicki. — [b. m.] : Universal Music Polska, cop. 2001. — 5 płyt audio compact CD (ok. 310 min) : 12 cm. — (Biblioteka Słuchacza).

OGNIEM I MIECZEM / H. Sienkiewicz ; reż. K. Stawowy ; czyta J. Chmielnik. — [b. m.] : Universal Music Polska, 2001. — 5 płyt audio compact CD (ok. 330 min) : 12 cm. — (Biblioteka Słuchacza).

PAN TADEUSZ CZYLI OSTATNI (...) / A. Mickiewicz ; reż. A. Bardini. — Warszawa : Polskie Nagrania [etc.], 1999. — 12 płyt audio compact CD (12 × ok. 60 min) : digital ; 12 cm.

PAN WOŁODYJOWSKI / H. Sienkiewicz ; reż. K. Stawowy ; czyta A. Dziurman. — [b. m.] : Universal Music Polska, cop. 2001. — 4 płyty audio compact CD (ok. 300 min) : 12 cm. — (Biblioteka Słuchacza).

З М Е С Т

Тлумачальная запіска	3
----------------------------	---

Чытанне

Асаблівасці выкладання чытання ў пачатковых класах	8
I клас	11
II клас	16
III клас	20
IV клас	24

Польская літаратура

V клас	28
VI клас	31
VII клас	35
VIII клас	38

Гісторыя польскай літаратуры

IX клас	42
X клас	53
XI клас	59

Дадаткі

<i>Дадатак 1.</i> Рэкамендацыйны спіс твораў для завучвання на памяць у II—IV класах	68
<i>Дадатак 2.</i> Пералік аўдыявізуальных матэрыялаў	81

Вучэбнае выданне

ВУЧЭБНАЯ ПРАГРАМА

для класаў з вывучэннем мовы нацыянальнай меншасці
і класаў з навучаннем на мове нацыянальнай меншасці
ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі
(вучэбны прадмет «Літаратура нацыянальнай меншасці»)

ПОЛЬСКАЯ ЛІТАРАТУРА

I–XI класы

Нач. рэдакцыйна-выдавецкага аддзела *Г. І. Бандарэнка*

Рэдактар *Л. В. Дземід*

Камп'ютарная вёрстка *А. М. Кісялёва*

Карэктар *К. В. Шобік*

Падпісана ў друк 00.06.2012. Фармат 60×84/16. Папера афсетная.

Гарнітура Школьная. Друк афсетны. Ум. друк. арк. 5,58.

Ул.-выд. арк. 3,98. Тыраж 000 экз. Заказ

Выдавец і паліграфічнае выкананне:

Навукова-метадычная ўстанова «Нацыянальны інстытут адукацыі»

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь.

ЛІ № 02330/0494469 ад 08.04.2009. Вул. Караля, 16, 220004, г. Мінск